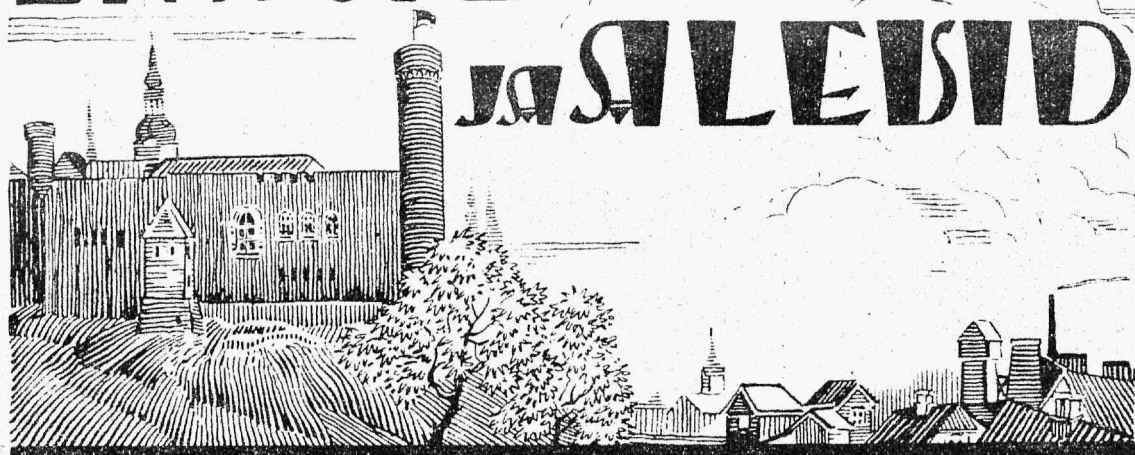

LINNAD JA ALEVID

»EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJA«

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas.

Vastutav toimetaja: V. Smetanin

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

X aastakäik.

Numbri hind 25 senti

Nr. 6/7

November/detsember

1937.

SISU.

Perekonnakirjade pidamisest omavalitsusis — **O. Angelus.**

Mõningaid eriküsimusi linnade ja alevite arhiivide ja registratuu-
ride alalt — **Mag. R. Kenkmaa.**

Märkmeid perekonnaseisumuudete registreerimise alalt välis-
maal — **V. Avasalu.**

Tallinna korteriturust — **H. V. Dahl.**

Soome kolmas üldine korterikongress.

XII linnade ja alevite sekretäride, statistikute ja perekonnaseisu-
ametnikkude päev.

Kroonika.

Kõigile kaastöölisile ja lugejaile

head uut aastat!

„Linnad ja Alevid“

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

№ 6/7

X AASTAKÄIK

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn,
Pikk 6, telefon 431-58.

Ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s.

November/detsember

1937

Perekonnakirjade pidamisest omavalitsusis.

O. Angelus.

Kuni 1. juulini 1926, s. o. kuni praegu-kehtiva Perekonnaseisuseaduse (RT 191/192 — 1925) kehtimahakkamiseni ei valitsenud meil perekonnaseisumuudete registreerimise alal ühtlast korda. Üldjuhisenä registreerisid perekonnaseisumuuteid vaimulikud, kusjuures igas kirikus peeti vastavaid raamatuid eri vormi järgi, mis erinesid üksteisest nii neisse märgitavate andmete kui ka keele suhtes. Nii märgiti ev.-luteri usu koguduste sünniraamatuisse vastsündinu sünnikoht, mida apostliku-õigeusu koguduste sünniraamatuisse ei märgitud. Teiselt poolt kanti apostliku-õigeusu koguduste sünniraamatuisse vastsündinu vanemate päritolukoht, mida ev.-luteri usu koguduste kõnesolevasse raamatuisse ei kantud. Raamatuid peeti peale eesti keele veel saksa ja vene keeles.

Üldist perekonnakirjade pidamise korda ei olnud, s. o. sellise registri pidamist, kuhu oleks märgitud kõik isiku perekonnaseisumuudet sünnist surmani. Õige küll: ev.-luteri usu kogudusis peeti nn. personaalraamatuid (hingekirjaraamatuid, koguduse liikmete nimestiku raamatuid), kuid ka need juba vene ajal ametlikeks tunnustatud raamatud ei täitnud kaugelki neid ülesandeid, mida tuleb nõuda perekonnaregistrit: neis raamatuis pandi pearõhk koguduse liikme suhteile usuelule ja kogudusele (millal käis leeris, kas ja millal käis armulaulal), mitte aga andmestikule perekonnaseisumuudete alal. Seetõttu juhtuski — ja seda võrdlemisi sa-

geli — et andmed isiku kohta personaalraamatu ja meetrikaraamatute järgi läksid nime, perekonnanime, sünniaja, vanemate nimede jne. osas lahku, eriti siis, kui isik läks üle ühest kogudusest teise.

Riigikogu poolt 12. novembril 1925 vastuvõetud Perekonnaseisuseaduse kehtimahakkamisega pandi meil kehtima perekonnaseisumuudete registreerimise alal üle riigi senisest korrast lahkuminev ja — mis peaasi — ühtlane kord. Ühtlasi korraldati seadusega ka perekonnakirjade pidamine.

Perekonnaseisuseaduse § 1 järgi „iga Eesti Vabariigi kodaniku üle peetakse perekonnakirju kodaniku alalise elukoha linna-, alevi- või vallavalitsuses“.

Kui Perekonnaseisuseadus oli eelnõuna arutusel Riigikogu üldkomisjonis, siis tekitas muide see paragrahv kõnelusi, kaheldi kas selle paragrahvi eeskirju saab üldse lähemas tulevikus ellu rakendada ja arvati, et kodanikkude perekonnakirjade korraldamine võtab aastakümneid aega. Juba tol korral seletati Siseministeriumi esindajate poolt, et see korraldamine toob endaga kaasa kahtlemata palju tööd omavalitsuste perekonnaseisuametnikele ja sekeldusi kodanikele, kuid see on paratamatu, kusjuures perekonnakirjade korraldamise eeskirja viiakse ellu aegamööda, nii et võib arvata, et umbes 10—15 aasta jooksul on see töö tehtud. Tegelikus elus ongi nii talitatud ja aeg pole enam kaugel, mil kõigi Eesti kodanikkude perekonnakirjad on korras, välja arvatud

vahest nende omad, kes alaliselt viibivad ja juba kauemat aega on viibinud välismaal.

Teatavasti on siseministrilt 25. novembril 1937 antud Perekonnakirjade korraldamiseks antud tähtaja pikendamise määrusega (RT 95 — 1937) perekonnakirjade korraldamise lõpptähtajaks määratud 1. jaanuar 1939 ja seega esialgne tähtaeg — 1. jaanuar 1938 (RT 102 — 1934) — ühe aasta võrra pikendatud, arvestades tegelikku olundit, mis ei võimalda töörohkuse tõttu suuremate omavalitsuste perekonnaseisumeteis korraldada nende kodanikkude perekonnakirju, kes neid senini pole lasknud korraldada.

Kuna kodanikkude perekonnakirjade korraldamine on praegu üle riigi hoos, lubatagu lühidalt meenutada kõigepealt seda teed, mida on möödunud 11 aasta kestel käidud kodanikkude perekonnakirjade korraldamise nõudmise järk-järgulisel elluviimisel.

Perekonnakirjade kordaseadmise tähtsena korraldab siseministrilt Perekonnaseisuseaduse kohta antud juhtnõuõride § 60 (RT 48 — 1926 ühes hilisemate muudatustega). Tähtsatu paragrahv oma algkujul püstitab nõude, et korraldataks vastavas omavalitsuses, arvates 1. juulist 1926 (s. o. Perekonnaseisuseaduse kehtimahakamise päevast), iga vastsündinud Eesti kodaniku perekonnakirjad, kelle sünd on registreeritud perekonnaseisumetniku või välisriigi meie diplomaatliku esindaja, resp. ametikonsuli juures või välisriigi perekonnaseisumuudete registreerimise asutises. Sama paragrahvi eeskirjade järgi korraldatakse samast tähtpäevast alates Eesti Vabariigi riikkondsusse võetud välismaalaste perekonnakirjad.

24. jaanuaril 1927 täiendati juhtnõuõride § 60 (RT 10 — 1927, kehtivusega 13. veebruarist 1927) ses mõttes, et võimaldati kõigile kodanikele, kes avaldasid selleks soovi, korraldada oma perekonnakirju, kohustades vastavate omavalitsuste perekonnaseisumetnikke avama sooviavaldajate jaoks perekonnaregistris erilehekülgi.

Siseministrilt 24. oktoobril 1927 Perekonnaseisuseaduse kohta antud juhtnõuõride § 60 täiendusega (RT 97 — 1927) laiendati perekonnakirjade korraldamine alates 1. detsembrist 1927 veel neile Eesti kodanikele, kelle abielu või kelle laste sünd registreeriti pärast nimetatud tähtaega.

Juhtnõuõride § 60 järgmine täiendus toimus 20. märtsil 1931 (RT 27 — 1931), millega perekonnakirjade korraldamine tehti sunduslikuks, arvates 1. aprillist 1931, peale ülalmainitud isikute veel neile Eesti kodanikele, kes on sündinud enne 1. juulit 1926, kelle vanemate abielu või laste sünd registreeritakse pärast 1. aprilli 1931, kui nad eluvad vanematega ühises alalises elukohas ja ei moodusta iseseisvat perekonda. See täiendus toimus muide paljude omavalitsuste perekonnaseisumetnikkude soovil, kes tegelikult olidki hakanud korraldama siinnimetatud isikuile perekonnakirju, et haarata võimalikult rohkem inimesi ja kiiremini edasi jõuda perekonnakirjade üldisel korraldamisel, kellele aga sageli tegid takistusi kodanikud, kuna selliste isikute perekonnakirjade korraldamine polnud juhtnõuõridega veel ette kirjutatud (vt. ka J. Kadaja' artikkel „Eesti Politseilehes“ nr. 3 — 1929 „Perekonnaseisuseaduse juhtnõuõride täiendamise vajadusest“). Kõnesolevas juhtnõuõride § 60 täienduses esineb esimest korda sanktsioon perekonnakirjade korraldamise nõudmise täitmatajätmise eest (nüüd kehtivuse kaotanud RNS § 29).

Samal ajal aitas ka Riigikohus kaasa perekonnakirjade korraldamisele, andes 14. märtsil 1931 siseministri sellekohasel ettepanekul kohtuasutisile juhtnõuõriks, et juhtumeil, kui asjaosalised peavad esitama tunnistisi perekonna koostise üle alates 1. juulist 1926, nõuaksid kohtuasutised neilt vastavaid tunnistisi, mis on antud välja omavalitsuste perekonnaseisumetnikkude poolt (RT 27 — 1931).

Perekonnaseisuseaduse kohta antud juhtnõuõride § 60 eelviimane, järjekorras juba neljas muudatus toimus 28. novembril 1934 (RT 102 — 1934), mil kehtivusega 1. jaa-

nuarist 1935 tehti sunduslikuks kõigile määralisile ja ülemääralisile riigi- ja omavalitsusametnikele ja -teenijaile ja nende perekonnaliikmeile (naine ja alaealised lapsed) korraldada oma perekonnakirju. Tegelikult tehti viimane korraldus juba enne juhtnõõride kehtimapanemist. Sise- ja Kohtuministeriumis kirjutati ministri käskkirjaga ametnikele ja teenijaile ette korraldada perekonnakirjad hiljemalt 1. maiks 1932. Samuti talitati siseministri ettepanekul ka teisis riigiasutis, kusjuures hiliseimaks tähtjaks oli 1. mai 1934. Peale selle olid mitmed omavalitsused, eesotsas Tallinnaga, omal algatusel juba varem teinud nende teenistuses seisvaile isikuile ülesandeks korraldada oma perekonnakirjad.

Tähtsal määral aitas perekonnakirjade korraldamisele kaasa kahtlemata perekonnanimede ja nimede eestistamise aktsioon, kuna nimede ja perekonnanimede muutmiseks tuleb Perekonnanimede korraldamise seaduse (RT 91 — 1934) § 10, p. 1 ja § 5 põhjal korraldada perekonnakirjad enne muutmise toimingut alustamist.

Eeltoodust nähtub, et perekonnakirjade korraldamise teostamine polnud lihtne, selleks oli vaja peale teiste korralduste ja teiste riigi- ja omavalitsusasutiste poolt astunud sammude tervelt neli korda täiendada Perekonnaseisuseaduse juhtnõõre enne kui jõuti niikaugele, et saadi panna kehtima eeskiri, mis kohustas kõiki kodanikke korraldama oma perekonnakirju.

Muidu oleks võidud kohe Perekonnaseisuseaduse kehtimahakkamisega panna kehtima perekonnakirjade korraldamise sundus kõigile kodanikele, kuid see oleks olnud kodanikele väga tülikas ja peale selle nõudnud riigi-, eriti aga omavalitsusasutisilt erakordselt suuri kulusid ja selleks ettevalmistatud ametnikkude arvu tunduvalt suurendamist.

Nüüd tekib küsimus: kas suudavad omavalitsused antud tähtjaks — 1. jaanuariks 1939 — tõesti ka korraldada kõigi kodanikkude perekonnakirjad ja kuidas talitada eitaval korral.

Mis puutub küsimuse esimesse ossa, siis tuleb väga kahelda, et suuremad omavalitsused, eriti linnad, suudaksid juhtnõõride eeskirja täita seatud tähtjaks. Olevail andmeil on näiteks Tallinnas praegu avatud perekonnakirjad ümmarguselt 100 000 kodanikule. Kui võtta Tallinna elanikkude arvuks 140 000 ja arvestada seda, et mainitud 100 000 seas leidub hulk isikuid, kes on surnud, Tallinnast lahkunud jne., tuleb arvata, et Tallinnale on jäänud avada veel umbes 50 000 kodaniku perekonnakirjad. Seda tööd mõne kuu jooksul ei suudeta teha, seda-enam, et pealinna perekonnaseisuameti ruumid on liiga väikesed selleks, et vastu võtta seda kodanikkude arvu, kes praegu ründab seda ametit perekonnakirjade korraldamise, nimede ja perekonnanimede eestistamise ja isikutunnististe saamise, resp. vahetamise või parandamise eesmärgiga. Teisis linnades on olund kahtlemata parem, kuid siiski on veel hulk tööd teha näiteks Tartus, Pärnus, Nõmmel, Narvas jne. Ainus linn, kus asjad praegu juba joones, on Paide ja vist veel Paldiski. Valdadega näib asi olevat parem, kuna seal on elanikkude väiksema arvu tõttu kergem asja korraldada. Olevat terve rida valdu, kus kõigi kodanikkude perekonnakirjad on korras, nagu Harku, Illuka, Aaspere, Vasknarva jt. Teiselt poolt aga kuuldu, et on veel hulk valdu, kus kaugeltki veel kõigi kodanikkude perekonnakirjad pole korras, neis valdades on nähtavasti perekonnaseisuatmetnikud veidi loiud küsimuse vastu, jättes asja rohkem kodanikkude ja saatuse hoolde. Kuid ka kõnesoleval alal peaksid perekonnaseisuatmetnikud näitama algatust ja küsimuse korraldamise oskust.

On muidugi teine küsimus, kuidas otsarbekohasemalt kasustada ülejäänud aega selleks, et tähtjaks jõuda lõpule kodanikkude perekonnakirjade korraldamisega. Suuremais linnades, kus asi on veel pooleli, võiks kodanikke, kelle perekonnakirjad on veel korraldamata, kutsuda perekonnaseisuatmetisse politseijaoskondade järgi või jälle perekonnanimede tähestikulises järjekorras, väik-

semais linnades — elukoha tänavate järgi või samuti perekonnanimele tähestikulises järjekorras. Valdades näib olevat otstarbekohaseim kutsuda inimesi vallamajja küla-de järgi, nagu seda on tegelikult toimetanud paljud vallasekretärid. Mõnes perekonnaseisuametis tarvitavad perekonnaseisuanetnikud töö lihtsustamiseks kodanikele perekonnakirjade korraldamise tähtaja andmiseks ja perekonnaseisuaametes kutsumiseks trükitud planke, mis on täiesti otstarbekohane.

Mis toimub siis, kui kodanik pole oma perekonnakirju korraldanud juhtnööres antud tähtajaks? See võib juhtuda, sõltuvalt kodanikust endast või perekonnaseisuanetnikust. Nagu nägime, pole kõigil perekonnaseisuaameteil puhttehniliselt võimalik korraldada kõigi kodanikkude perekonnakirju 1. jaanuariks 1939 (näiteks Tallinas). Kuna siin pole kodanik milleski süüdi, ei asa teda ka võtta vastutusele. On isegi, kui kodaniku perekonnakirjade korraldamatajätmist põhjustab kodaniku hooletus. Sellisel juhtumil annab perekonnaseisuanetnik pärast 1. jaanuari 1939 kodanikule tähtaja perekonnakirjade korraldamiseks ja kui kodanik ei pea kinni temale määratud tähtajast, teatab loost politseile kodaniku vastutuselevõtmiseks Kriminaalseadustiku § 123 põhjal.

Nüüd lõpuks veel perekonnakirjade korraldamise tehnilisest tööst. Üldiselt on omavalitsuste perekonnaseisuanetnikel selge, kuidas neid korraldada, pikaajalise praktika on andnud tulemusi, eksiarvamusi ja -samme juhtub harva. Siiski tuleb sellel küsimusel peatuda, kuna mõned ebasoovitavad nähted sel alal korduvad üle riigi.

Perekonnanime eestistamisega seoses olevad küsimused on näidanud, et paljudele kodanikele avatakse perekonnakirjad mitmes omavalitsuses, mille tagajärjeks on muide ühe ja sama kodaniku ühe ja sama perekonnanime mitmekordne eestistamine, mõnel juhtumil isegi nii, et kodanikule anti ühes omavalitsuses üks ja hiljem teises —

sootuks teine eestipärane perekonnanimi. Selliste nähete vältimiseks tuleb omavalitsuste perekonnaseisuanetnikel enne perekonnakirjade korraldamisele asumist kindlaks teha, kas vastava kodaniku kohta ei peeta perekonnakirju mõnes teises omavalitsuses. Selleks on soovitatav, et perekonnaseisuanetnik küsiks kodanikult, kas temale ei avatud perekonnakirjad mingi perekonnaseisumuute tõttu, sest tihti kodanikud ise pole sugugi teadlikud ses küsimuses. Kui näiteks selgub, et kodanik abiellus pärast 1. detsembrit 1927 või registreeris lapse sünni pärast seda tähtaega, on selge, et tema kohta juba peetakse perekonnakirju.

Perekonnaregistrisse tehakse teadupärast kanded vastavate aktide, protokollide, tunnististe ja kohtuotsuste põhjal (juhtnööride § 61, RT 48 — 1926). Aktide all on mõeldud ka perekonnateatised, mis on välja antud kuni 1. juulini 1926 peetud ev.-luteri usu nn. personaalraamatute põhjal. Viimased aga pole tihti täpsed, nagu nägime ülal ja nagu seda teavad omavalitsuste perekonnaseisuanetnikud. See nähe ilmnes eriti teravasti jällegi perekonnanime ja nime eestistamise aktsioonil. Sageli selgus, et näiteks isiku perekonnanimi sünnimeetrikaraamatu järgi oli sootuks teine kui personaalraamatu andmete järgi, mistõttu juhtus, et muudeti olematu isiku perekonnanimi (kui aluseks võeti personaalraamatu andmed). Seepärast on soovitatav, et omavalitsuste perekonnaseisuanetnikud korraldaksid kodanikkude perekonnakirju võimalikult meetrikaraamatute põhjal antud tunnististe või teatiste järgi, sest kehtiva korra järgi juhtumeil, kus personaalraamatute andmed erinevad meetrikaraamatute andmeist, on viimased mõõduandvad; meetrikaraamatud on meil andmete algallikaks. Sel puhul tuleb veel kord juhtida perekonnaseisuanetnikkude tähelepanu sellele, et apostliku-õigeusu kogudusis peetud personaalraamatud (liikmete nimestikud) pole üldse avalik-õigusliku iseloomuga, vaid koguduse eraraamatud, mis pärast nende raamatute põhjal antavil teatisil jne. ei ole juriidilist kehtivust.

Eriti viimasel ajal korduvad juhtumid, kus omavalitsuste perekonnaseisuametnikud saadavad kodanikke nende perekonnakirjade korraldamisel perekonnaseisuametnikkude-vaimulikkude juurde, kes kodanikule pidavat seletama, milliseid dokumente tema vajab perekonnakirjade korraldamisel ja kust neid saada. See on kodaniku ja ühtlasi ka perekonnaseisuametniku kimbutamine ja kodaniku ebaõigele teele saatmine. Perekonnaseisuametnikud-vaimulikud on selliste kodanikkudega püsti hädas, nagu selgub mitmest Siseministeeriumile saadetud kaebusest. Kodanik arvab, et õpetaja ei taha anda talle vajalikke seletusi ja tunnistisi ja ei taha uskuda, et sama õpetaja sageli parima tahte juures ei saa aidata. Perekonnakirjade korraldamine on kogu ulatuses ainult omavalitsuste perekonnaseisuametnikkude ülesanne, kes ei tohi katsuda veeretada osa oma tööst teisile, eriti seepärast mitte, et omavalitsuste perekonnaseisuametnikud on ainsad perekonnaseisuametnikud, kes on kohustatud ja õigustatud pidama perekonnakirju. Samuti tuleb omavalitsuste perekonnaseisuametnikel, kes nõuavad dokumente perekonnaseisuametnikelt-vaimulikelt, tähendada nõudmises võimalikult täpselt andmed, mille tõestamist nad dokumentidega nõuavad. Perekonnaseisuametnikud-vaimulikud teevad rõhuvast enamuses perekonnaseisuametnikutööd tasuta, mispärast pole soovitatav neid koormata asjatu tööga, kui küsimus on teisiti korraldatav. Samuti pole sobiv saata perekonnaseisuametnikule-vaimulikule dokumente võrdlemiseks, kas neis märgitud andmed on õiged. Omavalitsuste mitmed perekonnaseisuametnikud kipuvad unustama, et nad pole perekonnaseisuametnikkude-vaimulikkude ülemusiks, vaid nad on teataval määral ja teatavate ülesannete täitmisel ametivennad. Siseministeeriumil on küllalt ülesandeid ja ei saa alatasa lahendada lahkarvamusi ja isegi tülisid, mis tekiavad eeltoodud nähete põhjal. Ja siis veel:

omavalitsuste perekonnaseisuametnikud peaksid veidi uurima andmeid, mida nemad nõuavad perekonnaseisuametnikelt-vaimulikelt, enne nende põhjal dokumentide nõudmist, siis jäävad ära sellised juhtumid, nagu hiljuti toimunud lugu, kus omavalitsuse perekonnaseisuametnik nõudis perekonnaseisuametnikult-vaimulikult teatise abielu registreerimise üle, mille sama omavalitsuse perekonnaseisuamet ise oli registreerinud!

Perekonnakirjade korraldamine on nõudnud ja nõuab veelgi, nagu alul mainiti, perekonnaseisuametnikelt hulga tööd ja kodanikelt palju askeldamist, kuid see oli ja on üleminekuaja paratamatu nähe. Kui aga kõigi kodanikkude kohta on kord avatud perekonnakirjad omavalitsusis, tulevad perekonnaregistrisse kanda ainult jooksvad perekonnaseisumuutud, mis enam mingeid raskusi ei tekita. Tehtud töö tasub kahtlematult nähtud vaeva. Kui mõni kodanik endise korra juures tahtis tõestada oma perekonnaseisu, tuli tal mõnel korral nõutada kümnest ja isegi rohkemast kohast tunnistisi (näiteks pärandiprotsesside puhul) ja võis juhtuda, et hangitud tunnistised veelgi ei andnud selget ja tarvilikku ülevaadet perekonnaseisu kohta, kuna, nagu juba tähendatud, kogudused pidasid meetrikaraamatuid — dokumentide algallikaid — erinevate vormide järgi ja sageli kahjuks puudulikult, milline asjaolu oli suurelt, osalt tingitud ka kodanikkude süüst, sest andmed märgiti raamatuisse tihti kodanikkude suuliste seletuste põhjal, kes aga, nagu nüüd selgub, sageli eksisid andmete esitamisel. Perekonnakirjade korraldamisega kaovad need puudused. Kodanikel endil on kerge asju ajada. Perekonnaseisu tõestamiseks on vaja vaid esitada vastava omavalitsuse perekonnaseisuametilt antud perekonnaseisutunnistis ja ametiasutisil, kus vaja tõestada kodaniku perekonnaseisu, on lihtne seda tõestist saada ja tarbekorral kontrollida.

Mõningaid eriküsimusi linnade ja alevite arhiivide ja registratuuride alalt*).

Mag. R. Kenkmaa.

Käesolev lühike sõnavõtt ei taha ega suudakski anda mingit süstemaatilist ja pidevat ülevaadet linnade ja alevite arhiivide ja registratuuride koostisest ja korraldusest, isegi mitte oluliseimaist küsimusist sellel alal. Selleks pole enam tungivat tarvidustki, sest meil on veel päris hiljuti trükist ilmunud küllalt ulatuslik arhiivinduse käsiraamat kahes jaos. Lisaks sellele on üht osa käsitlusele tulevaid küsimusi juba sõelutud ajakirjanduses, nii ajakirjades kui ka ajalehtedes. Samuti on neid juba korduvalt arutatud linnade ja alevite sekretäride, statistikute ja perekonnaseisuametnikkude päevil.

Siiski leidub üksikuid nähteid ja küsimusi, mida ikka jälle tuleb võtta vaatlusele uusist lähtekohtadest, neid jälle valgustada, kaaluda ja täiendada. Jooksva elu keeriseist eemalseisva arhiivinduse kohta kehtib vististi küll suurimal määral rooma luuletaja Ovidius'e ütetus, „*Gutta cavat lapidem, non vi vel saepe cadendo*“ („Veetilk õõnestab kivi mitte jõu, vaid sageda kukkumisega“). Võib ju arhiivide ja registratuuride suhtes veel õige laialdaselt kohata nende tähtsust alahindavaid sissejuurdunud eelarvamusi, inertsust ja passiivsust. Vähearvuliste arhiivaaride, ajaloolaste ja minevikuharrastajate selgitustöö ja sõnavõtt ei suuda siin vististi kunagi tuua täit pööret paremusele. Kuid just selle kiuste ei tohi nad kunagi jätta kasutamata juhust „kivi õõnestamiseks“.

I.

Trükitud sõna loendamatute raamatute, ajakirjade, ajalehtede ja muukujuliste väljaannete näol, samuti film ja muuseumid suudavad tulevasile põlvile säilitada nüüdisajast palju. Hoolimata sellest jäävad arhiivid endiselt neiks peamiseks allikaiks, kust

ka tulevane ajalooteadus kui ka tegelik elu ammutavad oma kindlaimad andmed ja teatmed mineviku kohta. Ja arhiivide hulgas omandavad just linnade ja aja jooksul ka alevite omad õige silmapaistva erikaalu. Seepärast tekib küsimus: ons linnade ja alevite arhiivid ja registratuurid praegusel kujul ja koostises suutelised täitma neile pandavaid ülesandeid ja talletama tulevikule kõik neid kultuurivarasid, mida neilt võidakse nõuda ja mida võrdlemisi kergesti võimaldaks hankida nüüdisaja arenenud tehnika?

Vastan sellele küsimusele eitavalt. Nimelt peame nentima, et meil seni veel väga vähe on kasustatud ja kasustatakse üht nüüdisajal nii laialt levinud ja juba otse rahvahulgisse tunginud tehnilist vahendit arhiivikogudesse ja -olemesse, samuti registratuurisse koondatavate materjalide täiendamiseks. Mõeldud vahendiks on fotograafia — päevapildistamine. Vana inertsitõttu püsib meil visalt juba ammu sissejuurdunud arvamus, et ametiasutiste arhiivesse ja registratuurisse kuuluvad ainult käsi- ja uuemal ajal ka masinkirjalised arhivaalid ja vähemal hulgal veel trükitööd. Meil peetakse küll ametnikkude kohta teenistuslehti, isiklikke kui ka mõnikord veel muid asutise isikkonda puutuvaid kaustu ehk üldtoimikuid ja toimikuid, päevapilte aga, mis näitaks vastava asutise isiklikku koostist, neisse ega nende juurde ei koguta. Ainult eraviisil või eraalgatusel on mõnes asutises sisse seatud albumid ametnikkude piltide jaoks.

Samuti puuduvad meil veel peaaegu kõikjal ülesvõtted asutiste hooneist, ametiruumidest, tähtsamaist sündmusist ja tähtpäevist omavalitsuste ja asutiste elus ja tegevuses. Ometi on kõigile tuntud ja vastuvaidlematu tõsiasi, et hästitabatud momen-

*) Ette kantud XII linnade ja alevite sekretäride, statistikute ja perekonnaseisuametnikkude päeval 7. augustil 1937 Haapsalus.

dil ja kohal tehtud päevapilt ütleb sageli palju enam kui kümned leheküljed hoolikaimalt ja täpsemalt koostatud teksti. Lehitse-des hiljuti ühe meie linnaomavalitsuse väga tähtsa juubeli kohta käivat üldtoimikut, leid-sin sealt ainult ühe nagu poolkogemata „äraeksinud“ ja väheütleva ülesvõtte. Tea-tavasti tehti aga kõnealuselt sündmusest terve rida väga häid ja olulisi pilte. Hea tahtmise juures poleks nende koondamine täienduseks üldtoimikus sisalduvaile kirjel-davaile andmeile nõudnud kuigi palju vae-va ja kulu. Küll oleks see eeldanud enne kõike arusaamist sellise päevapiltliku mater-jali ja tema kogumise tähtsusest.

Juba mittekauges tulevikus oleks asen-damatu väärtusega allikaks genealoogilisele, sotsioloogilise ja kultuuriloolisele uurimisele need päevapiltlikud materjalid, mida või-daks koguda perekonnaseisuameteis sealpee-tavasse sünni-, abielu- ja surma-, eriti pere-konnaregistrite lisatoimetuisse registreeri-tavate perekonnaseisumuudetega seotud isi-kute ja sündmuste kohta. Esiotsa võiks sel-line päevapiltide kogumine teadumuste saa-miseks toimida vabatahtlikult, hiljemini aga tuleks see teha võib-olla päris kohustusli-kuks. Igatahes tuleks pikapeale töötada sel-leks välja kindel kava.

Muidugi tähendatakse kohe, et see pai-sutaks õige tunduvalt perekonnaseisuametite selletagi jõudsasti kasvavaid arhiive ja suu-rendaks juba nüüdki ülekoormatud pere-konnaseisuametnikkude tööd. Pealegi oleks see igapäev isiku oma erahuves soetada en-dast ja perekonnast järglaste jaoks vastavad päevapildid ja albumid. Kuid kõik teame väga hästi, milline suur hääbumisoht ähvar-dab isiklikke pildialbumeid ja igasuguseid erakogusid üldse, eriti kui arvestada, et rõ-huv enamuse meie elamuid on tuleohtlikud puuehitised. Perekonnaseisuameteisse üle-antud päevapildid kuuluksid aga jäävale säi-litamisele. Ainult suured katasroofid sõdade, rahutuste ja revolutsioonide näol võiksid tuua nende hävimise. Et tarvidus sedalaadi fotoarhiivide järgi kord tekib, selles pole kahtlust, sest perekonnalo uurimine võidab

viimaseil aastail ka eestlaste hulgas ikka enam pinda.

Kui isiku- ja mitmesuguste muude tun-nististe väljaandmisel on teostatav nende varustamine päevapiltidega, siis ei tohiks nende nõudmine mõne aja pärast tekitada ka perekonnaseisumuudete registreerimisel ülesaamatuid raskusi. Teatava alguse siin võiks teha ehk sellega, et isikutunnustiste väljaandmisel nõutud päevapildi teine ek-emplar otsekohe paigutatakse perekonna-registri vastavasse lisatoimetusse, selle ase-mel, et neid hoida mujal ja siis 10 aasta möödumisel mõttetult hävitada, nagu see toimub nende päevapiltidega nüüd. Praegu on isikupiltidega selline omapärane lugu, et ametlikult ja kõige kindlaminä säilitatakse neid kõige rohkem ja väga mitmest asendist võetuna ainult roimarite, mörvarite ja muu seadustega raskesse konflikti sattunud kuri-tegelise elemendi kohta politseiarhiives ja -muuseumes. Ausate kodanikkude kohta, kes oma elupäevad veetnud rahus, ei jää aga arhiivesse ja registratuuresse tavaliselt ühtegi ülesvõtet.

Veel suurem ja ulatuslikum tähtsus on pildimaterjalide plaanikindlal kogumisel, korraldamisel ja säilitamisel linnade ja ale-vite alataasa muutuva välisilme jäädvusta-mise seisukohalt. Need peavad kujutama nii-hästi ehitisi kui ka majadeblokke, terveid tänavad, väljakuid, turge ja seal keevat argi-kui ka pühapäevaeltu. Sedalaadi materjale sisaldavate fotoarhiivide loomise vajadust linnadesse on juba 1930. a. sama ajakirja veergudel („Linnad ja Alevid“ nr. 6/III — 1930) eriti rõhutanud Eesti Linnadeliidu tol-leaegne sekretär J. Müllber, kes ise on innu-kas fotoamatöör.

Ta nõuab, et linna „fotoarhiiv peaks si-saldama kõike, mis puudutab linna elu, ni-melt juba „kadunud linna“, „parajasti kadu-mise staadiumis olevat linna“, „linna sünd-musi ja tänavaelu“ ja lõpuks ka „linna ilu“. Viimase punkti all mõistab ta eriti kauneid ja haruldasi pildistisi linna maastikust, hoo-neist, parkidest, puieistest, raskkättesaada-vate eramajade sisemusest ja sisustusest,

õhuülevõtteid jne. Seejuures J. Mülber märgib täiesti õieti, et fotoarhiiv omandab täieliku praktilise ja jääva väärtuse alles siis, kui sinna koondatakse mitte ainult pildid, mis kasutamisel ruttu kuluvad ja rikunduvad, vaid ka kõik sellesisulised kättesaadavad negatiivid. Just vanemate ja innukamate amatööride erakogud võivad sageli kogumisel anda väärtuslikemaid ja haruldasimaid negatiive.

Kuid tuleks minna veel kaugemale, kui seda soovitab J. Mülber. Linnade ja alevite arhiivesse loodavad erilised fotokogud (ehk kui tahetakse nii nimetada, siis „fotoarhiivid“) peaks rajatama veelgi laialdasemale ja süstemaatilisemale alusele. Alles siis suudavad nad tulevikus enam-vähem rahuldavalt täita neile esitatavaid nõudmisi. Praegu plaanistatakse või vähemalt pildistatakse ainult muinsuskaitse alla võetud ehitised nende lammutamise või ümberehituse puhul. Aga needki plaanid ja pildid ei jää kohalikku arhiivi, vaid rändavad Tartu Ülikooli Kunstiajalookabineti kogudesse. Nende kasutamine tulevikus kohal lokaalajaloolisiks uurimusi on niiviisi raskendatud.

Vastavas keskasutises on kerkinud kavatsus teha edaspidi sunduslikuks eranditult kõigi lammutamisele tulevate ehitiste pildistamine, kui nad evivad vähegi kunstilist või kultuuriloolist väärtust. See on väga tervitav ja õieti on viimne aeg panna kehtima selline määrus võimalikult pea. On ju eriti viimaseil aastail meie linnades ja alevites õige palju vanu hooneid läinud lammutamisele või põhjalikule ümberehitamisele. Edaspidi selline tegevus osutab kohati veel tugevat tõusutendentsi. Mainigem siin esijoones meie pealinna Tallinna oma laialdaste fassaadi taotlustega. Aga ka mujal, nagu näitaks Sindi ja Narvas, ähvardab vanu omapäraseid, võib-olla koguni ainulaadseid tööiselamuid lõpliku kadumise oht. Nende me vanemate tööstuskeskuste ja -asulate ajaloole oleks aga lammutamisele määratud majade plaanid ja pildid otse hindamatu väärtusega ja kohal peaks aegsasti hoolitsema selliste materjalide kogumise ja talleta-

mise eest tulevatele põlvile, enne kõike uuri-jaile.

Aga ka ainuüksi lammutamisele minevate majade plaanistamise ja pildistamisega ei saa veel leppida. Selliste ehitiste arv on üldiselt ikkagi õige piiratud ja ainult nende kohta saadav pildimaterjal ei suudaks iialgi anda küllaldast ja pidevat kujutlust linna või alevi välisilmest teataval ajal. See jääks paratamatult lünklikuks ja piirduks ühekülselt ainult vana hääbuva linnaga, kuna uusi hooneid meie veel süstemaatiliselt ei pildista ega neid niiviisi kunagi õieti ei näegi. Täiesti jääks välja tuleohvriks langevad puumajad, kui neid enne keegi juhuslikult pole jäädvustanud. Samasugune lugu oleks pikkamisi vähemate ümberehitamiste teel oma ilmet muutvate majadega.

Neil põhjusil peaks küll tõsisemalt võtma kaalumisele küsimuse, kas poleks otstarbekohasem ja juba lähemas tulevikus teostatav kõigi juba olemasolevate linna vähegi tähelepanuväärsete ehitiste pildistamine ja tarbekorral ka plaanistamine. Aga veel enam: pildistada tuleksid ka kõik uued majad kohe peale nende valmimise. Ainult niiviisi saaksime pideva ülevaate kõigi ehitiste välimusest ja kultuurilooliselt kõrgeväärtusliku lisamaterjali ehitiste projektidele, mis vististi kunagi ei tule päris 100%-lisele teostamisele, vaid vähemad kõrvalekaldumised on ehitustöö ajal väga sagedaseks nähteks. Tüüpilised ülevõtted majast, mis nõuaksid tunduvalt vähem vaeva ja kulu kui uue täpse plaani valmistamine, näitaks kõigis üksikasjus ja vastuvaidlematu tõetruudusega, millise lõpliku kuju projektitud hoone viimaks sai.

Kui tahame, et linnade ja alevite arhiivid ja registratuurid talletaksid võimalikult mitmekülgset ja täielikku ning kergkättesaadavat materjali kohalikule ajaloole, siis ei pääse mööda nende täiendamisest vastavasisuliste trükitoodetega palju suuremal määral kui see tavaliselt on toimunud senini. Siin tuleksid arvesse eeskätt kohalikud ajalehed, millest peaks kohaliku omavalitsuse arhiivi jaoks säilitama ja laskma korralikult

kokku köita vähemalt ühe eksemplari. Nagu kurvad teadumused vene ajast näitavad, võib eriti väikelinnade ajalehtede järele pärastpoole tekkida otse karjув vajadus, sest et neid pole enam kusaigilt saada. Ainult Tallinn ja Tartu, kus leiduvad vastavad arhiivraamatukogud, on nüüd vähe paremas, kuid vanemate ajalehtede suhtes ka veel kaugelgi mitte rahuldavas seisundis. Arhiivide ja registratuuride täiendamine ajalehtedega on provintsilinnades ja alevs arvata-vasti kõige kergemini teostatav tihedaima kontakti ja koostöö näol arhiivi ja kohaliku avaliku raamatukogu vahel. Oleks väga soovitatav, et peale kohalikkude ajalehtede ja „Riigi Teataja“ igas linnas ja alevs veel korralikult säilitataks ja iga aasta kokku kōide-taks vähemalt ka üks pealinna suurem aja-leht. Muidugi oleks väga hea veel see, kui suudetaks toime tulla kohalikke olusid ja sündmusi puudutavate artiklite väljalõikami-sega ka tähtsamaist mittekohalikest ajalehist ja nende väljalõigetega vastava korraldamise ja säilitamisega. Tallinnas on see ülesanne pandud Linna Statistikabüroole, kes, arves-tades seda, et on tegemist riigi pealinnaga, kuhu on koondunud tähtsaimad ajalehed, teostab esijoones just kohalikkude ajalehtede Tallinna puudutavate artiklite väljalõikamist ja nende korraldamist alade, küsimuste ja asutiste järgi 41 erikausta. Vähemais linnades oleks erikaustu muidugi vastavalt vähem, väikesis linnades ja alevs võiks see jaotus erialade ja asutiste järgi ehk jääda hoopis ära.

Lisaks öeldule tuleksid kohaliku linna-või alevivalitsuse arhiivi ja registratuuri või nendega väga tihedas kontaktis töötavasse kohalikkude avalikku raamatukokku jäävaks säilitamiseks koondada ka kõigi kohalikkude asutiste, kirikute ja seltskondlikkude organi-satsioonide aruanded, tegevusülevaated, eel-arved, albumid jne., üldse kõik, mis ilmub kohaliku ühiskondliku eluavaldusena trükis või mõnel muul viisil paljundatuna. Alles siis, kui oleme linnade ja alevite kohalikke arhiive kui ka registratuure nõnda täienda-nud pildimaterjalide ja trükitoodetega,

jõuame pikapeale niikaugemale, et need asuti-sed muutuvad väärtuslikeks lokaalajaloo uurimiskohtadeks ja -instituutideks ega jää surnud arhiivainestiku ladudeks, millest te-geliku tarviduse möödudes viimaks enam kellegil poleks kasu. Uuem kasvatusteadus on kohaliku ajaloo tunnustanud algava aja-looõpetuse lähtekohaks ja oma kodukoha kõigeüldse tundmise väga tähtsaks sotsiaal-pedagoogiliseks teguriks. Lokaalajaloo uuri-mine ja sellega vahenditu tutvumine on aga võimalik ainult sel teel, kui kohale tekib mingi keskus, kuhu on võimalikult täielikult koondatud kõik vastavad allikad. Selleks on linnades ja alevs kõige rohkem eeldusi nende omavalitsuste arhiivil.

Ei saa siin mööduda vaikides Tallinna linna vanema perekonnaseisuametniku E. Rajandi poolt juba 1931. a. („Linnad ja Alevid“ nr. 3/4/IV — 1931) näidatud või-malusest geneoloogiliseks, eriti sotsiaalbio-loogiliseks uurimiseks vajalikkude materja-lide koondamise küsimusest perekonnaseisu-ametite arhiivesse. Muidu see hea mõte va-jub jälle täiesti unustuse hõlma. Üksikuisse asutisisesse laialipillatuina sellised arhivaalid, nagu kooliõpilaste tervishoiulehed, sõjaväe-komisjonide andmed, arstide ja haiglate tun-nistised jne. ei vääri tõesti säilitamist, vaid kuuluvad, kui tähtsuselt kolmanda liigi ma-terjal, vastava tähtaja möödumisel parata-matult hävitamisele. Koondatutena isikute kuuluvuse alusel vastavate perekonnaseisu-ametite arhiivesse, omandaksid nad seal suure teadusliku väärtuse, tõstes niiviisi oma-korda ka perekonnaseisuametite arhiivide tähtsust. Kuna perekonnaseisuametid tööta-vad kohalikkude omavalitsuste juures, siis on sellest kasu ka nende arhiivil.

II.

Nüüd siirdugem otse diametraalselt vas-tupidise küsimuse arutamisele, nimelt mis leidub meie linnade ja alevite arhiives ja re-gistratuures sellist, mis ei vääri jäävat säili-tamist, vaid kuulub määratud tähtaja möö-dumisel hävitamisele. — Millised arhivaalid need on?

Peab kohe möönma, et puudutatud küsimuse tegelik lahendamine on modernses arhiivinduses üheks kõvimaks pähkliks, mille ümber tekib kõige rohkem vaidlusi ja lahkarvamusi. Arvatavasti jääb ta selleks alati, muutudes tulevikus arhivaalide hulga ja sisulise mitmekesisuse kasvades veelgi komplitseeritumaks ja raskemaks. Teisest küljest langeks see küsimus ära, kui oleks ruumiliselt veel võimalik, nagu endisil ajal, ja sisuliselt väärtuse seisukohalt mõtet jäävalt säilitada kõik arhivaalid, mis tänapäeval massiliselt toodetakse loendamatuks kantseleides ja asutis. Et aga igale mõtlevale inimesele pikema jututagi on selge, et seda enam ei suudeta, siis ei pääse mööda selle keeruka küsimuse tegelikust lahendamisest.

1935. a. kehtimapanud Arhiiviseaduse (RT 53 — 1935) § 32 jagab ses mõttes arhivaalid kolme liiki: 1) kestva ajaloolise tähtsusega arhivaalid, mis kuuluvad jäävalt säilitamisele, 2) ajutise tähtsusega arhivaalid, mida võib seaduses ettenähtud korras hävitada 15 aasta möödumisel, kui pole määratud tähtaega ja 3) tegeliku asjaajamise tähtsusega arhivaalid, mida võib seatud korras hävitada juba pärast 5 aasta möödumist.

Need on üldjoonis samad normid, mis olid juba fikseeritud 1923. a., kinnitatud ja järgmisel aastal trükitud avaldatud „Riigiasutiste asjaajamise juhtnöörides“ (§§ 44—47). Seal need normid võeti üle 27. juunil 1927 kinnitatud „Juhtnööridesse Tallinna linna asutiste arhiivide korraldamise kohta“ (§§ 25—28) ja viimaks ka „Tartu linnaomavalitsuse juhatuskirja“ 20. juunist 1932 (§§ 72—75). Ainult seal ei nimetatud arhivaalide jaotamisel tähtsuse ja säilitamise tähtaegade alusel saadavat kolme kategooriat mitte nii, nagu Arhiiviseaduses, „liikideks“, vaid „järgudeks“. Ka sisaldavad riigiasutiste, samuti Tallinna ja Tartu juhtnöörid, nagu seda võib juba aimata paragrahvide rohkemast arvust, lähemaid ja konkreetsemaid näpunäiteid arhivaalide tegelikuks järgudesse jaotamiseks ega piirdu ainult üldiste teoreetiliste määrangutega,

nagu seda teeb liikide suhtes Arhiiviseadus. Viimane loomulikult ei saa laskuda konkreetsemasse üksikasjusse, vaid peab kindlaks määrama ainult üldised alused.

Säilitamise tähtaegade ja ühes sellega ka järgude kindlaksmääramine pandi kõikjal — riigi- ja Tallinna kui ka Tartu linna — asutis asutiste juhatajate peale. Samuti peab III järgu arhivaalide hävitamine riigiasutis toimuma asutiste juhatajate, Tallinna linna asutis aga linnavalitsuse osakondade juhatajate ja Tartu linna asutis linnavalitsuse poolt selleks nimetatud erikomisjonide poolt, mida Arhiiviseadus omalt poolt täiendab määrusega (§ 45), et hävitamine teostub põletamise kaudu.

Seega näib, otsustades teoreetiliselt vastavate määruste ja Arhiiviseaduse järgi, arhivaalide hävitamise küsimus me riigi ja kahe suurema linnaomavalitsuse ja arvatavasti nende eeskujul, eriti aga Arhiiviseaduse nõudel, ka kõigis teisis avalikes asutis olevat lahendatud täiesti rahuldavalt ja otsustarbekohaselt. Asjade tõeline seisund pakub sageli aga hoopis vastupidist pilti ja läheb enne vististi veel õige palju aega, kui suudetakse saavutada täiesti rahuldavaid tegelikke tulemusi.

Niipalju kui referendile teada meie suurima linnaomavalitsuse asutisist, pole veel üheski neist seni teostatud arhivaalide järgudesse ehk liikidesse jaotamist ega ka III järgu ehk liigi arhivaalide hävitamist selles ulatuses, kui see oleks võimalik, õieti kohustuslik kehtivate juhtnööride ja Arhiiviseaduse järgi. On jäädud ootama ja lootma, et küll linna ajalooline arhiiv seda kord teeb. Ollakse nähtavasti mugavas ning poolnaiivses arvamuses, et seni kui arhivaalid pole hävitatud, on võimalik nendega tulevikus veel kõik teha, mis osutub tarvilikuks nende otstarbekohaseks säilitamiseks või hävitamiseks. Siit ja sealt saadud informatsiooni järgi pole paljudes teisis omavalitsus ja riigiasutis lugu arhivaalide liigitamise ja hävitamisega palju parem. On vastuvaidlematu tõsiasi, et meil on üle riigi II, eriti aga III liigi arhivaalide ettenähtud ja

kord paratamatut hävitamist senini toimetatud võrdlemisi vähe, igatahes palju vähemas ulatuses, kui neid igapäev loendamatus kantseleides juurde toodetakse.

Asjade sellises ebanormaalses arengus peitub aga suur oht, mis kasvab mitte ainult iga aastaga, vaid iga päevaga. Asutiste kui ka eriarhiivide ruumid ummistatakse väärtusetute arhivaalidega, mis segab asutiste tööd ja sunnib ka väärtuslikumaid arhivaale säilitama ikka ebakohasemais ruumes ja halvemais säilitamistingimuses. Kord ollakse ikkagi sunnitud aga teostama arhivaalide hävitamist, või muidu hääbuvad nad ise. Siis ei saa seda teha enam vähehaaval, vaid juba massiliselt. On endastmõistetav, et mida suurem hulk arhivaale tuleb korruga hävitamisele, seda vähem hoolikalt suudetakse seda teostada. Arhivaalide hävitamisel hääbub paratamatult ka hulk selliseid arhiivmaterjale, mis vääriskid pikemat või jäävat säilitamist. Et arhivaalide hävitamine toimub seaduse järgi põletamise teel, siis võib julgesti öelda, et mitte ainult üksikud terad, vaid terved viljapead põletatakse kord koos aganate ja põhuga.

Kõige rohkem loomulikult hävitatakse väärtuslikku arhiivianest siis, kui kohe arhivaalide tekkimisel registratuures pole kindlaks määratud ja vastavalt ära märgitud nende säilitamisliiki, vaid see tuleb tagantjärele teha alles hävitamist toimetaval erikomisjonil. Ka parima tahtmise ja suurima hoole puhul ei suudeta siis enam saavutada neid tulemusi, mis oleksid olnud võimalikud arhivaalide tekkimisel registratuures. Seejuures on erikomisjonil otsustada seda raskem, mida vanemate arhivaalidega on tegemist, mis tulevad hävitamisele. Eriti halb on lugu siis, (nagu näitavad isiklikud teadumused), kui vastava asutise ametnikkude koostis on vahepeal põhjalikult muutunud, või kui on tegemist juba likvideeritud asutise arhivaalidega. Tundes mitte küllaldaselt likvideeritud asutise funktsioone ja asjaajamiskorda, saab erikomisjon otsustada arhivaalide tähtsuse üle ainult õige pealiskaudsete ja täiesti juhuslikkude muljete na-

jal, sest tegelikult pole enam üialgi võimalik niivõrd põhjalikult süveneda asutise tegevusse, nagu see oli vältimatu, õieti eelduseks asutis is teotsevaile ametnikele.

Pahede ülimat tippu kujutab selline seisund, kui ajaloolised arhiivid on sunnitud vastu võtma mõne asutise kõik liigitamata uusimadki arhiivmaterjalid täielikult ja siis ainuüksi omal nõul ja jõul teostama arhivaalide liigitamise ning II ja III liigi arhivaalide hävitamise, nagu seda tuli paratamatult teha mõningate maailmasõja-, Saksa okupatsiooni ja revolutsiooniaegsete likvideeritud asutiste arhiividega. Kuid kahjuks leidub veel nüüdki üksikuid asutisi, kus mugavalt tahetakse oma jooksva arhiivi lõpliku korraldamise muredest, eriti liigseist väärtusetu arhivaaldest sel teel vabaneda ja need vastutustundetult veeretada, ainuüksi ajaloolise arhiivi õlule. Viimaseile kärks see aga täiesti üle jõu ja selliseile katseile tuleb resoluutseimalt vastu astuda.

Eriti suuremad ajaloolised arhiivid, kuhu lõpuks tulevad koondada sadade asutiste arhivaalid, ei saa ruumiliselt ega ka oma ametnikkude vähese arvu tõttu mõeldagi, et nad suudaksid asutisilt vastu võtta kõik uuemad vaid poolelikorraldatud arhivaalid, nende hulgast eraldada ja hävitada II ja III liigi ja siis ülejäänud I liigi seada vajalisse korda. Arhivaalide liigitamist ja III liigi materjalide hävitamist peab ilmtingimata teostatama juba asutiste jooksvais arhiives ehk registratuures asutiste eneste poolt, kuid vastavate ajalooliste arhiivide järelevalvel. Seda nõuab otstarbekohasus ja see on üldiselt fikseeritud ka Arhiiviseaduses. Selle tööga viivitamine oleks lühinägelik ja andestamatu jaanalinnupoliitika, mis end pärastpoole ajajooksul väga kurjasti kätte tasub, ega anna end enam milgil kombel hüvastada. Ajalooliste arhiivide kaasabi arhivaalide liigitamisel ja III liigi hävitamisel on ainult ses mõttes ja seevõrra tarvilik, et ei hävitataks ajaloolise tähtsusega materjale.

Edasi osutub tegelikkude teadumuste põhjal väga ebaotstarbekohaseks I ja II liigi arhivaalide liiga varajane üleandmine asutise registratuurist ajaloolisse arhiivi. Teatavasti põhjustab üleantud arhivaalide kasustamine vähemalt 3—4-kordset ajakulu. Selle asemel, et ametnikul oleks võimalik vajavat kirjavahetust võtta oma käe ulatusest või lähimast ümbrusest, tuleb asutise käskjalal sooritada vähemalt 2 käiku eemalasuvasse ajaloolisse arhiivi. Sellele lisandub soovitava arhivaali ülesotsimine ajaloolise arhiivi palju suuremaist kogudest, kui seda tavaliselt asutises on ühe ametniku käsustuses seisev kirjavahetus. Ka tuleb veel arvestada asutisele tagasilaenatud arhivaali mitmekordset registreerimist ja võimalikku kirjavahetust sel puhul. Seepärast peab kõigis asutises hoolitsetama küllaldaste ruumide ja paigutamisevõimaluste eest asutise jooksvale arhiivile ja viimasesse kuuluvad I ja II liigi arhivaalid alles siis üle andma ajaloolisse arhiivi, kui on lõppenud nende kasustamine asjaajamisel.

Siin ei saa jätta puudutamata ka meie arhivaalide nii öelda puhtmaterialset külge: paberi, tindi ja toimikute kaante ja õmblusviisi vastupidavust ja headust. Needki kõik jätavad sageli ikka veel õige palju soovida. Kui kohe kirjutamisel kindlaks määrata vastava kirjavahetuse säilitamise liik, siis saaks tarvitada vastava kvaliteediga paberit ja ka toimikute jaoks valida vastava headusega kaaned ja õmblusvõi köitmisviisi. Nüüd aga kohtab arhiives üsna tihti paradoksaalseid nähteid, et jäävalt säilitamisele kuuluvat I liigi, samuti ka II liigi kirjavahetust on peetud palju halvemal paberil, kui hävitamisele minevat III järgu kirjavahetust. Nõue, et ametliku paberi headus vastaku kirja sisule ja tähtsusele, on enamasti veel sõna tõsisel mõttes jäänud paberile ega pole leidnud teostamist paberis endas. Täpselt sama lugu on toimikute ja üldtoimikute (kaustade) kaante materjaliga. Mõni toimik on enne ajaloolisse arhiivi jõudmist juba mitu korda kulumise tõttu pidanud vahetama oma kaasi. Üldse on suur

enamus praegu registratuurest ajaloolisse arhiivi üleantavaist toimikuist, isegi raamatuist, õige viletsas, mõnikord aga täiesti rääbaldunud seisundis. Ka siin peab tähendama, et püüda saavutada toimikukaante arvel suurt säästust, on tegelikult lubamatu pillamine. Arvestades mitte ainult materjali, vaid ka ajakulu, mida nõuab kaante mitmekordne uuendamine, on kahju õieti mitmekordne, rääkimata sellest, et lagunud toimikuist väljakukkunud või laialipaiskunud üksikuid kirjapalasisid ei suuda sageli enam mingi imevägi üles leida ja õigesse kohta tagasi paigutada. Üksikult aga on selliste lähtiste lehtede väärtus teinekord päris null ja nad muutuvad arhiivile koormavaks ballastiks.

Ei tohi kaua viivitada toimikuisse ja üldtoimikuisse paigutatud kirjavahetuse kindlõmblemise ja lehtede nummerdamisega, samuti vastavate viitemärkuste tegemisega lauajuhendeis ja teisis võimalikes registreis. Nagu jällegi kurvad teadumused näitavad, unustatakse need endast nii tähtsad pisiasjad liiga sageli ja see põhjustab mõnikord pärastpoole päris ületamatuid raskusi arhivaalide kasustamisel ja korraldamisel, eriti ajaloolises arhiivis. Samasugust peamurdmist võib hiljemini tuua ka pealkirjade ja numbrite puudumine raamatuil, toimikuil kui ka üldtoimikuil. See, mis asutise vastavalt ametnikult kord oleks nõudnud võib olla ainult paari suletõmme, võib arhivaarile hiljemini tuua päevade, isegi nädalatepikkust asjatut tööd ja otsimist ja siiski võidakse pealkirjastamata ja nummerdamata unustatud arhivaal sageli määrata ebatäpselt, isegi valesti. Kõige sagedamini näib see juhtuvat mitmesuguste pealkirjastamata kassa- ja arvepidamisraamatutega, sest meie ajalooliste arhiivide väikese arvuline ametnikkond ei suuda omandada kõiki peenusi asjaajamise, arve- ja raamatupidamise alal. Mitte palju parem lugu pole olemasolevate, kuid puudulikkude pealkirjade ja numeratsiooniga.

Üldse peaksid asutiste, eriti kantseleide juhatajad hoolikamalt ja tihedamini, kui see

on sageli toimunud senini, k o n t r o l l i m a ülaltoodud mõttes oma alluvate ametnikkude kogu kirjalikku asjaajamist ja seejuures alati silmas pidama, et temale alluvas registratuuris tehtud korraldamistöö oleks küllaldane ja pärast täiel määral kasustatav ka ajaloolises arhiivis. Teisiti ei suuda meie kunagi oma kantseleilist asjaajamist, ei registratuure ega ka ajaloolisi arhiive viia nõutava tasemeni, sest kõik mainitud alad on üksteisega niivõrd tihedas sõltuvuses. Poolikud ja puudulikud töötulemused ei tohiks meid kunagi rahuldada. Nendega ei teeniks me oma rahvast ja riiki õieti ega suudaks ka vastutada tuleviku ees.

Ei saa siin lõpetada sõnavõttu, juhtimata tähelepanu põhjalikule m u r r a n g u l e, mis on praegu toimumas meie ametiasutiste asjaajamises, ja mis võib alles edaspidi tuua päevavalgele parandamatuid väär samme, kui mitte õigel ajal nende vältimi-

seks tarvitusele ei võeta vajalikuks osutuvaid korrektiive. Mõtlen sellega k ü m n e n d - ehk d e t s i m a a l s ü s t e e m i, mis ei tunnusta asjaajamisel peaaegu mingeid registreerimisraamatuid, vaid kogu kirjavahetus toimub ainuüksi kaustade ehk üldtoimikute najal. On väga mõtlemapanev ja küsitav, kas uue süsteemiga saavutatav asjaajamise lihtsustamine ning töö ja kulude sääst mitte ei teki tuleviku, s. t. ajalooliste arhiivide arvel ja kas saadav kasu seega ei osutu illusoorseks. Igatahes peaksid vastavad asutised enne täielikku ja lõplikku üleminekut uuele asjaajamissüsteemile võimalikult põhjalikult ja mitmekülgselt järele kaaluma, milliseid j ä ä v a i d, mitte a j u t i s i paremusi ja kergendusi see toob. Vähemalt tuleks teostada võimalik ühtlus, et tulevikus ajaloolisis keskarhiives iga fondi juures kasustajal ei tuleks liiga palju aega ja vaeva kulutada ümberorienteerumisele.

Märkmeid perekonnaseisumuudete registreerimise alalt välismaal*).

V. Avasalu.

Me kõik teame vanasõna, mis lausub: „Töö õpetab tegijat“ ja tunneme ka omast käest, et see vanasõna kehtib ka meie kohta. Iga päev, mis meie kauem oma tööpõllul töötame, suudame rohkem tungida me tööala saladusisse ja küsimusisse ja mitmelgi puhul võime ava- ja ausameelselt tunnustada, et elu poolt — perekonnaelu poolt — tekkivad probleemid ise aitavad täiendada meie teadmiste ja teadumuste varasalve. Seejuures peame aga pidama meeles, et kiiremini jõuame oma teadmiste varasalve täitmisega, kui jälgime oma lähemate ja ka kaugemate kolleegide tegevust ja nende tegevusest ja teadumusist ammutame seda, mida meil endal pole ja mis meid me kutse alal võib täiendada. Seepärast tuleb pidada tarvilikuks heita vahete-vahel ka pilku välis-

maa perekonnaseisuametnikkude tegevusele. Kasulikud mõistagi võivad meile olla need kolleegid, kes kauemini oma alal on teotsenud ja eriti neist maist, kust nn. kodanlik registreerimine on vanem kui meil, aga kust registreerimiskord oleks lähedalt sarnane meie omale. Kui meie sealt midagi eeskujuks võtame, siis võime olla julged, et see soodustab meie ülesannete ladusat täitmist, aitab meid püsida oma ülesannete kõrgusel ja olla ametnikud, kellel on võimalik ja õigus teenida laitmatult kaaskodanikke. Senini oleme seda püüdnud teha ja teinudki ja seepärast võime heameele ja julgusega kinnitada, et käesoleval ajal suudame kodanikke abistada mitmepõrra paremini, kui te-gime seda aastat 10—11 tagasi.

Kui võtaksime kaalumisele meie tead-

*) Ette kantud XII linnade ja alevite sekretäride, statistikute ja perekonnaseisuametnikkude päeval 7. augustil 1937 Haapsalus.

miste kogu 1926. a., s. o. Perekonnaseisuseaduse kehtivuse esimesel aastal ja nüüd, siis märkaksime, kui uskumatult piiratud olid teadmised alul ja kui võrdlemisi avarad on nad nüüd. Pealiskaudsel hindamisel võiksime ehk kergesti öelda, et meie töö on täielik ja igasugune edasine juurdlemine osutub tarbetuks, kuid kui heita pilku välismaa kolleegide tegevusele, siis näeme, et mais, kus perekonnaseisumuudete registreerimist toimetatakse üle sajandi, juureldakse veel tänapäeval küsimuste kallal, kuidas üht või teist probleemi lahendada elulähedasemalt, kuidas teenida kodanikke paremini ja pälvida nende põhjendatud tänu ja lugupidamist. Aga ka ühiskondlikud ja riiklikud huvid nõuavad perekonnaelu probleemide õiget ja otstarbekohast lahendamist. Kõike seda peab silmas pidama.

Käesolevat ajastut võiks teataval määral nimetada „fassaadiajastuks“, ehk ka „esindusajastuks“. See on kehtiv niihästi välismaa, kui ka meie kohta. Ka välismaa kolleegid — perekonnaseisuametnikud näivad olevat sellest haaratud. Nad võitlevad selle eest, et nende tegevus ei oleks puhtkantseleilik, vaid tõsine-pidulik, võiks öelda esinduslik. Esmajärguliselt püütakse tõsta esile abielusõlmimise pidulikkust ja see on meilgi ala, mis vajab esiletõstmist, mis vajab teatavat pidulikkust. Kodanikud, kes astuvad abiellu, tahavad ilmingimata näha ka oma ümbruses seda elamuste pidulikkust, mida nad tunnevad oma siseelus, tahavad näha, et abiellujate abiellumishetk oleks vaba igasugusest argipäevsusest, et ka ümbruskond tunneks kaasa ja mõistaks väarikalt hinnata abieluteele astujate suursündmust. See nõuab abielusõlmimise kantseleilikust registreerimisest kõrgemale tõstmist. Muidugi ka paljud meie kolleegidest püüavad anda abielusõlmimisele pidulikku ilmet, kuid kõik seda siiski vast pole teinud, sedaanam, et ametlikud juhised sel alal ütlevad võrdlemisi vähe. Näiteks: kehtiva Perekonnaseisuseaduse juhtnõoride § 40 lausub „kui esitatud tunnististe ja tunnistajate tõendusel abielusõlmimiseks takistavaid põh-

jusi ei ole, küsib perekonnaseisuametnik tunnistajate juuresolekul abiellujailt: „Teie NN ja NN olete abiellumiseks soovi avaldanud. Kui Teie seda siin kinnitate, siis kostke ‚jah.‘“ Sama paragrahvi II lõik lausub: „Käesolevas paragrahvis ja § 39 ette nähtud talitused, niihästi pööramistes küsimustega tunnistajate kui ka abiellujate poole, sünnivad pidulikult tarviliku tõsiduse ning pühadusega. Perekonnaseisuametnik seisab püsti ühel pool lauda, abiellujad püsti teisel pool lauda.“ III lõigus on öeldud, et „Jaatava vastuse puhul lausub perekonnaseisuametnik: ‚Selle järgi asun abieluregistreerimise akti kokkuseadmisele.‘“

Siit selgub, et see kuiv-ametlik määrus juba soovib näha abielusõlmimisel pidulikkust, tõsidust ja pühalikkust, kuid pidulikkuse, tõsiduse ja pühalikkuse lähem saavutamise on jäetud perekonnaseisuametniku enda hooleks. Ligikaudu samane seisund on Euroopa vanimais tsiviilregistreerimist toimetavais riikides — Saksas ja Prantsusmaal. Kuid pidulikkuse tõstmise eest on hoolt kandnud perekonnaseisuametnikud ise ja seda muidugi järelevalveasutise teadmisel ja heakskiitmisel. On isegi antud välja vastavat kirjandust, raamatute näol, kus antakse juhiseid perekonnaseisumuudete, eriti aga abielusõlmimise pidulikkuse tõstmiseks.

Kas perekonnaseisuametnik peaks pidama abiellujaile väikest kõnet või mitte ja kui, siis kuidas ja mida? Need küsimused on õieti sama vanad kui Perekonnaseisuseaduski, õigemini perekonnaseisumuudete nn. kodanlik registreerimine, ja seda küsimust pole endale seadnud mitte üksikud perekonnaseisuametnikud, vaid peaaegu kõik sellel alal teotsejad. Vaikinud on sellest küsimusest ainult järelevalveasutised nii meil kui mujal, kuna neid huvitab ainult asja juriidiline külg. Aastate eest oli Saksamaa perekonnaseisuametnikel nende oma häälekandjas „*Zeitschrift für Standesamtswesen*“ pikem poleemika kõne pooldajate ja selle vastaste vahel. Vaidlus oli äge, aga see lõppes kaotajate ja võitjateta. Kõne pooldajad olid küll rõhuvas enamuses, kuid

leidus ka neid, kes seisid selle vastu, kuigi viimaste väited polnud just väga kaaluvad. Selles suhtes ei saanud aga keegi olla eitaval seisukohal, et teatavad pidulikud sissejuhatavad sõnad peavad olema,

Lühemat aega seisis see küsimus nii-öelda „kalevi all“, kuid tõusis peagi jälle ja nõudis lahendust ja seda just eriti seetõttu, et kodanikkond hakkas nõudma ja rõhku panema abielusõlmimistoimingu tõsidusele ja pidulikkusele. Muidugi on jäetud perekonnaseisuametnikule vabadus talitada oma äranägemisel ja vastutusel, sest pole mõeldav, et igale paarile peaks kõnelema, seda enam, et üga paar võib-olla ei soovigi seda. Huvitava raamatukese abielusõlmimiste avasõnade, kõnekeste ja õnnitelude kavanditega on koostanud Saksas Chemnitz'i perekonnaseisuametnik Hans Bässler. Tema poolt koostatud raamatus on kõne kavandeid väga noorelt abiellujaile, abiellujaile, kes lapsepõlvvetuttavad, mõrsjapaarile, kel on enne abiellumist laps, vanemale mõrsjapaarile, kes abielluvad esimest korda ja eriti neile, kes abielluvad teist ja enam korda, välismaalasele jt. See raamat, nagu öeldud ka tema saatesõnas, tahab olla abiks perekonnaseisuametnikele abielusõlmimise pidulikkuse tõstmisele, vastavalt ajale ja olundile. Arvan, et ka meil poleks selline juhispõhine, eriti neile perekonnaseisuametnikele, kel on mõni üksik abielusõlmimine aastas ja kes siis vilumatuse, teadumuste puudumise tõttu sooritab seda toimingut niivõrd konarlikult, et mõrsjapaaril tarviliku tõsiduse asemel võib tekkida naeruvine. Selle üle ei tohi küll keegi imestuda, kuid selle vältimiseks tuleks leida abinõusid.

Üheks tähtsaks teguriks abielusõlmimise juures on ka rõivastis. Kindlasti ei tule pidada sobivaks asuda abielusõlmimisele igapäevases tööülikonnas. Mitmel maal tehakse seda visiitülikonnas, aga ka frakis. Abielusõlmimise pidulikkuse eest kantakse eriti hoolt Saksas, Helveetsias, Prantsusmaal, Belgias. Kahel viimasel maal paneb meer ja ta esimene abi endale abielusõlmimise puhul ümber rahvusvärvides vöö.

Kuid on vähe ka sellest. Erilist hoolt tuleb veel kanda selle eest, et ka ruum, kus toimub abielusõlmimine, oleks mahult ja sisustuselt vastav toimingu tähtsusele. Kõige selle saavutamine võib küll võtta aega, kuid hea tahtmise juures ei tohiks siingi olla ülesamatuid raskusi. Ja omavalitsusilt tahaks loota sellele alale tarviliku tähelepanu kindlasti nii suureks, et need hakkaksid koormama omavalitsuste eelarveid.

Välismaal on sel alal tehtud palju ja ka meil tahaks selle ala korraldamise suhtes näha veel mõndagi. Muidugi peavad ka perekonnaseisuametnikud esijoones ise olema täie andumusega oma asja eest väljas ja olema teadlikud selles, mida nad soovivad.

Edasi tuleks puudutada veel mõnda piisiasja, mis võiks pakkuda teatud huvi.

Teatavasti on kõige rohkem kokkupuuteid välismaalastega kahtlemata abielusõlmimiste alal. Varemalt valitses siin teatavas mõttes mitte küllalt selge olund. Meie Perekonnaseisuseaduse § 48 kohaselt tuleb ju välismaalaste abielusõlmimisel silmas pidada asjaolu, et abielu ei või sõlmida enne, kui selleks on vastava maa diplomaatliku või konsulaaresinduse tõendis, et teatava abielu sõlmimiseks pole takistusi nende kodumaa seaduste järgi ja erandeid teha on lubatud ainult siis, kui sellise tunnistise saamine on väga raske või koguni võimatu (näiteks Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu saatkonnalt). Nüüd on aga vahekorrad terve rea riikidega kujunenud täiesti selgeks. Nii annavad abiellumisvõimeteatise nüüd Soome, Rootsi, Läti, Saksa, Tšehhoslovakkia, Prantsusmaa, Austria, Inglismaa ja Helveetsia kohalikud võimud ja ainult erandjuhtumel võib loota, et konsulaadid või saatkonnad annavad mingeid tõendisi, kui abiellumine on eriti kiire iseloomuga. Selliste abiellumisvõimeteatiste nõutamine on selles mõttes soovitatav, et see kõrvaldab igasuguse võimaluse sekeldusiks, mis vastasel korral kodanikule võivad tekkida. Nii näiteks on väga oluline teada, et Saksa võimud meie abielulahutusi, mis tehtud poolte

kokkuleppel, ei tunnusta. Kujutelge, milliseid sekeldusi teeksime näiteks Saksa vabariigi meessoost kodanikule, kes meie kohtus on eelmisest abielust kokkuleppel lahutatud, kui tema uuesti, ilma Saksa võimude nõusolekuta, registreeruks abielu. Selline seisund oleks Saksa võimude juures mitte vähem ega rohkem, kui kahenaisepidamine ja sellest tehtavad järeldused pole asjaosalisile igatahes kuigi rõõmustavad. Siit selgub, et välismaa perekonnaseisumuudete registreerimise alal on küsimusi, mida meie ilmtingimata peame teadma, et seista oma ülesande kõrgusel, et pakkuda kodanikele väärtuslikku ja asjatundlikku abi.

Teatavaks uudiseks on see, et Inglismaal on kergendatud abielulahutust. Seni teatavasti polnud muidu võimalust abielu lahutada, kui ainult peale abielurikkumist. See olund viis aga selleni, et isikud, kes olid otsustanud lahku minna, ei saanud teisiti lahutust, kui pidid lavastama abielurikkumise. Nüüd aga on võimalus abielu lahutada lihtsamalt, kuid mitte enne kolme aasta möödumist, arvates abielu sõlmimise päevast. Eraneid tehakse ainult eriti raskeil juhtumel,

kui see on tõestatud. Võidakse muidugi küsida, mis läheb meil korda, kuidas Inglismaal abielu lahutatakse, kuid meie ei võid ette näha, mil meie käest küsitakse sellelaadilist informatsiooni ja kas pole see meie prestiižile suureks plussiks, kui suudame anda vastuse. Edasi võiks uudiseist märkida ka seda, et Lätis on praegu käsil ettevalmistustööd perekonnaregistrite sisseseadmiseks meie eeskujul; mille kohta juba Eestist on nõutatud informatsiooni. On arvata, et meie naabrid lätlased mõndagi meilt eeskujuks võtavad, sest on väljaspool kahtlust, et meie Perekonnaseisuseadus on üks moodsamaid ja väga elulähedane ja lihtne, mis selgus juba varsti peale seaduse ellurakendamist.

Lõpuks tuleks veel kord tähendada, et on vähe sellest, kui tunneme ainult kodumaa perekonnaseisumuudete registreerimist korraldavaid norme, vaid mõndagi peaks tundma ka välismaalt. Me peame pidama meeles ka seda, et linnade ja alevite perekonnaseisumetnikel tuleb tihti teenida ka välismaalasi ja sel puhul, kui me oma asja hästi tunneme, teeme oma kodumaale au, jätame tema ametnikkonnast hea mulje.

Liiklemisalaste süüteoasjade alluvusest.

J. Raidjõe.

Sisekaitse ülema otsusega 3. juunist 1937 (RT 46 — 1937) eraldati kaitseisukorda kuulutatud maaalal üldisest kohtualluvusest ja võeti otsustamisele Kaitseisukorra seaduses ettenähtud administratiivkorras Kriminaalseadustiku §§ 122 ja 230 teises lõigus ettenähtud süüteod, niivõrd, kui nende süütegude koostises on:

a) auto või mootorratta juhtimine ilma vastava juhtimisloata [Jõuvankriteseaduse elluviimise määruste (lühendatult JSEM) § 44, Kriminaalseadustiku (lühendatult KrS) § 122];

b) auto või mootorratta juhtimise ajal juhi poolt alkoholi tarvitamine ja ebakaines olekus olemine [Liiklemismäärused (lühendatult LM) § 22, p. 2, KrS § 122];

d) juhuveoauto või mootorrattaga seisu-, peatus- või parkimiskohtadel peatumise ajal juhi poolt alkoholist jookide ja teiste uimastavate vahendite tarvitamine või nende mõju all (ebakaines olekus) olemine, liiniveol või veoautoga inimeste veol alkoholist lõhnava juhi teenistuses olemine või auto juhtimine (LM § 23, KrS § 122);

e) auto või mootorratta juhtimise usaldamine selleks teadvalt võimetu või joobnud isiku kätte (KrS § 230, II lõik, p. 2) või isikule, kellel pole vastavat juhtimisluba (JSEM § 45, KrS § 122);

f) auto või mootorrattaga ettevaatamata või lubamatult kiire sõitmine (KrS § 230, II lõik, p. 1);

g) auto või mootorratta möödasõitmi-

seks võimaluse mitteandmine või möödasõidu takistamine kas kiiruse lisandamisega, korratu sõiduga või mõnel muul viisil (LM § 57, KrS § 122).

Sama otsusega, mis hakkas kehtima 10. juunil 1937, on pandud nende süüteoasjade otsustamine ja süüdlaste karistamine Kaitseseisukorra seaduse § 9, p. 2 ettenähtud karistumäärade piires politseiprefektele, kellel selle ülesande täitmiseks senini on olnud rohkesti tegemist.

Nagu on tulnud ilmsiks, on pärast 10. juunit 1937 mõnel juhtumil ülaltähendatud süüteoasjus karistusi määranud ka mõned liiklemisjärelvalveametnikud, kasutades selleks neile Kriminaalkohtupidamise seadustikus (lühendatult KKS) § 960, II lõigus antud administratiivkorras karistuse määramise õigust. Seega on kaitseseisukorra õiguse alusel teostatav administratiivkaristamiskorra kõrval eelmärgitud liiklemisalaste süüteoasjus, olgugi üksikuid juhtumeid, tarvitatud ka tavalist, s. o. KKS ettenähtud administratiivkaristamiskorda. Sellest võib järeldada, et liiklemisjärelvalveametnikud, kes neis asjus pärast 10. juunit 1937 on määranud karistusi KKS järgi, pole pidanud silmas sisekaitse ülema otsust või pole saanud sellest õieti aru. Viimast kinnitab samast ametkonnast avaldatud arvamus, et sisekaitse ülema otsusega on eraldatud KrS §§ 122 ja 230 tähendatud liiklemise ja jõuvankrite ala süüteod, mis käivad kohtualluvusse, kuid pole liiklemisjärelvalveametnikelt võetud ära administratiivkorras karistamise õigust.

Selline arusaamine süüteoasjade alluvusest ja sisekaitse ülema otsuse tõlgendus liiklemisjärelvalveametnikelt administratiivkaristamise õiguse äravõtmise kohta on väär. Peatudes kõigepealt süüteoasjade alluvuse küsimuse juures, tuleb märkida, et KKS, andes administratiivvõimudele õiguse mõningais süüteoasjus karistada süüdlasi, ei liigita seejuures süütegusid kohtule ja administratiivvõimudele alluvaiks, vaid määrab, et teatavat liiki süütegudes, kuhu kuuluvad ka autode ja teiste sõidukite ja veokite liikle-

mise alased süüteod, võetakse süüdlased vastutusele ja karistatakse kas üldises kohtukorras või KKS vastavais paragrahves ettenähtud administratiivkorras (KKS § 959). Seega võivad need süüteod alluda kas kohtule või administratiivvõimudele, misjuures administratiivkorras ei või karistada süüdlast sama süüteo eest, milles ta on vastutusele võetud kohtukorras, samuti ei või kohtukorras võtta vastutusele süüdlast sama süüteo eest, mille eest ta on karistatud administratiivkorras.

Administratiivkorras karistuse määramise õigus KKS § 960 (RT 45 — 1936), II lõigu põhjal on antud KrS § 230 ettenähtud süütegude ja liiklemise kohta käivate sundmääruste rikkumise asjus Teedeministeriumi Maanteedevalitsuse liiklemisinspektorile, maanteedeinspektoreile, omavalitsuste teedeinsenerile ja teemeistreile, kahele viimasele ainult nende tööpiirkonnas kordasaadetud süütegude eest, kes võivad KKS § 962 alusel süüdlasi karistada rahatrahviga kuni 5 kroonini, välja arvatud Maanteedevalitsuse liiklemisinspektor, kes võib süüdlast karistada rahatrahviga kuni 30 kroonini, peale selle sõidukite ja veokite juhte sõidukite ja veokite liiklemise kohta antud sundmääruste rikkumiste eest veel sõiduõiguse äravõtmisega kuni 7 päevani. Selle karistamisõiguse teostamise kord ja karistatute õiguste kaitse on ette nähtud KKS §§ 964—970 ja 979, mille järgi see õigus ei kujunda endast mingit eri korda, mis oleks väljaspool üldist kohtualluvust. Kohtualluvusse — jaoskonnakohtule üldises korras läbivaatamiseks — lähevad administratiivvõimu ülaltähendatud esindajate poolt otsustatud süüteoasjad juhtumeil: 1) kui süüdlane pole rahul trahvimäärusega, mil puhul ta võib trahvimääruse vastu kaevata edasi vastavale jaoskonnakohtule, kes, vaadanud asja läbi, võib harilikus kohtukorras karistada süüdlast seaduses ettenähtud piires ka kõrgemal määral, kui oli määratud administratiivvõimu poolt; 2) kui ühe kuu jooksul, arvates edasikaebuse tähtaja (mis on 7 päeva) möödumise päevast, ei õnnestu süüdlaselt trahvi administra-

tiivkorras sisse nõuda viimase maksuvõime- tuse tõttu; 3) kui ühe kuu jooksul, arvates prefekti poolt trahvimääruse kinnitamisest, pole õnnestunud seda süüdlasele seaduses ettenähtud korras kuulutada tema leidmatuse tõttu. Peale selle läheb asi kohtule läbivaatamiseks juhtumil, kui kohalik prefekt KrS § 230 ettenähtud süüteoasjus tühistab temale saadetud trahvimääruse, leides, et trahv pole õieti ja seaduslikult määratud. Koh- tusse andmata lõpetatakse ainult asjad, mil- les pädevuse piires tehtud administratiiv- võimu trahvimääruse põhjal määratud trahv on vabatahtlikult tasutud või on administra- tiivkorras sisse nõutud kas tervelt või osali- selt.

Ülaltoodust nähtub, et liiklemisjärele- valveametnikele antud administratiivkorras karistuse määramise õigus ei seisa väljaspool kohtulikku kontrolli ja nende karistamisele kuuluvad süüteoasjad käivad üldisesse kohtualluvusse. Seevastu sisekaitse ülema otsusega politseiprefektele kui sisekaitse

volitatavaile eksekutiivorganeile pandud süüteoasjade otsustamine ja süüdlaste karis- tamise funktsioon seisab täiesti väljaspool kohtualluvust ja selle teostamine, samuti karistatute õiguste kaitse moodustab endast eri korra, mille kogu menetlus selle võima- likes käikudes toimub Kaitseesisukorra sea- duse alusel ainult administratiivvõimu ins- tantsetes.

Mis puutub liiklemisjärelevalveametnik- kude administratiivkorras karistamise õiguse äravõtmise, siis sisekaitse ülema otsus seda ei taotle, kuna KKS § 960, II lõigu alusel see õigus hõlmab palju enam süütegusid, kui on loendatud sisekaitse ülema otsuses, küll aga kitsendab seda õigust loendatud süütegude suhtes. Seega administratiivkorras karista- mise õigus on liiklemisjärelevalveametnikel ka praegu, kuid mitte nende liiklemisalaste süütegude suhtes, mis sisekaitse ülema otsu- sega on eraldatud üldisest kohtualluvusest ja mille otsustamine on pandud politseipre- fektele.

Tallinna korteriturust.

H. V. Dahl.

Käesoleval aastal teostati Tallinnas pärast neljaaastast vaheaega tühjade kor- terite loendus. Selle tulemused ühes mõnin- gate teiste olemasolevate andmetega luba- vad veidi heita pilku Tallinna korterituru olundisse. Samataolisi tühjade korterite loen- dusi on varem teostatud Tallinnas ka 1931., 1932. ja 1933. a. Kõik need loendused on teostatud ühiste põhimõtete alusel ja ühiste instruksioonide järgi, mistõttu nende and- med on raskusteta võrreldavad. Viimase loenduse kriitiliseks momendiks oli 7. ja 8. veebruari vaheline kesköö ja kõik korterid registreeriti loendamise puhul sellistena, nagu need olid mainitud keskööl. Kõik need korterid, mis registreerimise momendiks määratud keskööl, olid tegelikult tühjad, arvestati sellistena, hoolimata sellest, et kor-

teri üüritamiseks tegelikult juba võis olla sõl- mitud uue üüriliselega leping ja kes veel pol- nud jõudnud korterisse sisse kolida. Samuti ei arvestatud tühjaks selliseid kortereid, mille üürnikud olid üles öeldud, kuid polnud tegelikult veel välja kolinud. Kui loenda- mille üürnikud olid üles öeldud, kuid polnud dist, arvestati korter ikka sellisena, nagu see oli kriitilisel momendil, arvestamata pärast seda olnud muudatusi. Registreerimiseks käidi üksikasjaliselt läbi kõik majad ja iga majaomanik või majavalitseja tõendas oma allkirjaga, kas majas on tühje kortereid või mitte. Kui kriitilisel momendil oli olnud tühje kortereid, siis täideti iga sellise korteri kohta eriline individuaalleht.

Loenduse andmeil oli tühje kortereid 7. ja 8. veebruari 1937 vahelisel keskööl järgmiselt:

Tübe korteris	Kortereid		Tühje kortereid		
	Abso- luutselt	% korterite üldarvust	Abso- luutselt	% tühjade korterite üldarvust	% vastava suurusega korterite üldarvust
1	29 721	62,80	178	59,33	0,60
2	8 592	18,16	57	19,00	0,66
3	4 541	9,60	33	11,00	0,72
4	2 166	4,58	18	6,00	0,83
5	1 229	2,59	11	3,67	0,90
6—∞	1 075	2,27	3	1,00	0,28
Kokku	47 324	100,00	300	100,00	0,63

Seega on absoluutarvuna kõige rohkem tühje kortereid 1-toalisist, kuna protsendiliselt on kõige rohkem tühje 5-toalisist korterist. Suhtarvud näitavad, et mida suurem korter, seda suurem % neist on tühje. Ainuke erand sellest reeglist on suurimad korterid — 6 ja rohkem toaga, milliste tühjade korterite % on väiksem. Ka 15./16. jaanuaril 1933 teostatud tühjade korterite loendusel oli sama grupi tühjade korterite % väiksem.

Üle linna on aga kõigi korterisuuruste kohta kokku tühje kortereid kõigest 0,63%. Kuigi teoreetikute hulgas on lahkuminevaid arvamusi küsimuse kohta, kui mitu protsenti normaalse korterituru puhul peaks vajaliku korterivahetamise võimaldamiseks seisma tühi, on aga kõigi nende arvamused tunduvalt suuremad meie praegusest tegelikust seisundist. Mõni loeb, et olevat küllalt, kui 1,5% korterist on tühjad, kuid teised leiavad, et normaalse vahetamise võimaldamiseks peaks olema tervelt 3% tühje kortereid. Mõni räägib koguni veel suuremaist arvudest. Kahtlemata mõjuvad selle vajaduse normeerimisel tunduvalt kaasa mitmesugused kohalikud olud ja ka linna suurus. Igal juhtumil tuleb aga nii madalat protsenti, kui kõnesoleval juhtumil Tallinnas, lugeda korterikriisi kahtlematuks tunnuseks. Tegelikult aga ehitatakse Tallinnas igal aastal juurde sajad korterid, mõnel aastal koguni üle tuhande. Siin ja seal räägitakse koguni liigest ehitusest ja laiutusest sellel alal.

Olgu veel tähendatud, et viimase tühjade korterite loenduse andmeil oli tühjade korterite arv niihästi absoluutselt kui prot-

sendiliselt madalam kui ühelgi endisel tühjade korterite loendusel, mida näitavad järgmised andmed:

Tühjade korterite loenduste kuupäevad	Ela- nike	Kortereid		
		Üldse	Abso- luutselt	%
7./8. veebruaril 1937	141 695	47 324	300	0,63
15./16. jaanuaril 1933	135 129	43 221	1 487	3,44
11./12. jaanuaril 1933	133 634	41 316	929	2,25
8./9. märtsil 1931	131 597	39 417	501	1,27

Nagu neist arvudest näha, suurenes tühjade korterite arv järjekindlasti nii absoluutselt kui protsendiliselt kuni 1933. a., kuid pärast seda on langenud järsult.

Selle olundi selgituseks võtame vaatlusele korterite ja tubade arvu ja elanikkude arvu vahekorra tühjade korterite loenduse momentidel.

Aastad	Keskmiselt elanikke	
	Korteri kohta	Toa kohta
1937	2,99	1,72
1933	3,13	1,84
1932	3,23	1,93
1931	3,34	2,01

Nagu need arvud näitavad, on kõnesolevail aastail, tingituna ehitustegevuse mõnes suhtes küllaldasest intensiivsusest, korterituru olund, vaadatuna ruumide rohkuse seisukohast, paranenud kõrvalekaldumata järjekindlusega aasta-aastalt. Kui 1931. a. oli linnas iga 3,34 elaniku kohta keskmiselt üks korter, oli 1937. a. juba iga 2,99 elaniku kohta üks korter. Samuti oli ka 1931. a. iga 2,01 elaniku kohta üks tuba, kuid 1937. a. oli juba iga 1,72 elaniku kohta üks tuba. Selle järgi oleks ka lootnud, et tühjade korterite arv oleks pidanud suurenema. Miks aga arvud räägivad vastupidist keelt, oleks seletatav järgmiste asjaoludega: 1) Nõudmine avaramate ja tervishoiuüldudele enam vastavate korterite järele on Tallinna elanikkonnas avaldunud juba pikemat aega. Üldse on rahva seas levinud arusaamine korteri tervishoiulisest tähtsusest ja sellele vastavalt püüavad eriti nooremad, kelle hulgas intelligentsi protsent suureneb, ka soetada

avaramaid kortereid. 2) Viimasel ajal ehitatud nühästi korterid kui toad on tunduvalt väiksema pindalaga kui vanemais ehitised, seetõttu pole ka võimalik paigutada korterisse nii suurel arvul inimesi, kui vanemaisse, suurema pindalaga korterisse. 3) 1933. a. tühjade korterite erakordselt suur arv näib olevat tingitud enam kriisist, mis takistas inimesi pidama kuigivõrd korralikke kortereid, kui tõelikult korterite jäägist. 4) Viimaseil aastail on Tallinna elanikkond kasvanud mitmesuguste asutiste Tallinna ületoomise tõttu just intelligentsete perekondadega, kes keskmiselt tarvitavad suuremaid kortereid, kui sellised noored, kes tavaliselt üksikutena tulevad linna ja poetuvad korterisse kas sugulaste või tuttavate juurde või kuhugi mujale allüürnikkudena. 5) Vanus majus on endised suured toad ümberehituste läbi jaotatud mitmeks väikeseks toaks, eriti endised suured kööktoad on jaotatud sageli ühest ainsast köökruumist 2 toa ja köögiga korteriks, mõnikord koguni 3 toa ja köögiga korteriks. Sellega on vähenenud toa keskmine mahutavus.

Vaadeldes tühje kortereid mõnususte järgi, saame järgmise pildi:

Aastad	Tühje kortereid üldse	Neist mõnususteta	
		Absoluutselt	%
1937	300	185	61,67
1933	1487	1048	70,48
1932	929	639	68,76
1931	501	333	66,47

Seega avaldus mõnususteta tühjade korterite % kuni 1933. a. kõrvalekaldumata tõusutendentsina, kuid on 1937. aastaks järsku langenud madalamale, kui see on olnud ühelgi teisel tühjade korterite loendusel. Korteri mõnususeks on arvatud eestuba, teenijatuba, vannituba — ükskõik, kas ühine või omaette —, keskküte ja nende mõnususte mitmesugused kombinatsioonid. Võrdluseks olgu tähendatud, et 1926. a. teostatud Tallinna üldisel korteriteloendusel registreeriti ilma selliste mõnususteta kortereid 8530 ehk 23,68% üldse loendatud 36 016 korterist. Seega on kõigil aastail ikka tühjade korterite

hulgas mugavusteta korterite % ümmarguselt kolm korda nii kõrge kui korterite üldarvus. Et see % viimasel loendusel siiski on vähenenud, tuleb ühelt poolt kahtlemata panna selle arvele, et viimaseil aastail on lammutatud rida viletsamaid maju. Teiselt poolt aga seepärast, et harilikult tühjad korterid koosnevad kahest äärmusest. Ühelt poolt viletsad korterid, milles keegi ei taha eluneda, ja teiselt poolt kallid korterid, mis küll evivad mugavusi, kuid hinnalt osutuvad kättesaamatuks tarvitajaskonnale. Varem aastail oli tühjade korterite sagedaim üürihind madalam tavalisest üürist, mis tõendas, et nende hulgas domineerisid viletsad korterid, mis, hoolimata oma odavusest, siiski ei suutnud omale võita elanikke. Viimasel loendusel seda nähet enam nentida ei saa, vaid tühjade korterite sagedaim üür ühtub üldiste üüridega enamõutavate korterisuuruste gruppides ja tühjade korterite üürid on madalamad vaid 1-toaliste korterite grupis, kuid koguni kallimad üldisist üürest 5-toaliste korterite grupis. Järelikult seisab meil eriti suuremaid kortereid tühjadena just seepärast, et nende üürid on turunõudeist nüüvõrd kõrgemad, et neile ei leidu kasustajaid. Tühjade korterite üüri tõusu, võrreldes eelmiste tühjade korterite loendustega, võib kahtlemata ka osalt seletada sellega, et tühjade korterite vähesuse tõttu ka viletsate korterite eest nõutakse sama kõrget üüri kui korralikkude korterite eest.

Püüame Tallinna korteriturgu võrrelda käepärastolevate välismaiste linnade andmetega. Keskmiselt tuli ühe korteri kohta elanikke järgmiselt:

Linnad	Aastad	Elanikke ühe korteri kohta
Danzig	1935	3,95
Leipzig	1927	3,82
Stokholm	1935	3,63
Helsingi	1930	3,59
Breslau	1936	3,33
Kopenhaagen	1930	3,16
Viin	1935	3,06
Göteborg	1930	3,02
Stettin	1935	2,88

Nagu neist arvudest nähtub, on Tallinnas, võrreldes korterite arvuga, elanikke vähem, kui suuremas osas linnades. Tallinna 1937. a. arvust on vähem ainult Stettin. Tõelikult aga mõjustab seda arvu siin korteri keskmine suurus, arvestatuna niihästi tubade arvu kui põrandapinna järgi. Kahjuks puuduvad sellised võrdlusarvud põrandapinna järgi üldse ja tubade arvu järgi on ka kaunis puudulikud. Toome siiski neid olemasolevas ulatuses.

Linnad	Aastad	Elanikke keskmiselt ühe toa kohta
Helsingi	1930	1,14
Stokholm	1935	1,00
Göteborg	1930	0,95
Leipzig	1927	0,88

Nagu need arvud tõendavad, on meil elanikkude arv keskmiselt toa kohta palju suurem kui üheski teises linnas, mille kohta on olemas andmeid. Seega näitab tubade arv, et meie korterid on tunduvalt viletsamad kui see näis, vaadeldes korterite arvu järgi. See on täiesti loomulik, sest kuskil pole nii suurt protsenti korterite üldarvust 1-toalisi, kui neid on Tallinnas. Kui veel arvestada seda, et teisis linnades on tavaliselt tubade pindala suurem kui Tallinnas, siis ilmneks see vahekord veel teravamini, kuid

kahjuks puuduvad selle küsimuse valgustamiseks tarvilikud võrdlused arvudes.

Viimasel tühjade korterite loendusel registreeriti ka muud ruumid, s. o. sellised ruumid, mis pole määratud elunemiseks tavaliste korteritena, vaid äriruumideks, kontoreiks, mitmesuguseiks väiksemaiks tööstusiks või suvilaiks. Selliseid ruume oli tühje 1937. a. — 119, 1933. a. — 241, 1932. a. — 142, 1931. a. — 107.

Nagu need arvud näitavad, on muude ruumide absoluutarv tõusnud ja vähenenud umbes samas vahekorras, nagu tühjade korterite üldarv, ainult selle vahega, et 1937. a. muude ruumide arv ei lange nii suure hüppega kui tühjade korterite arv, vaid tühje muid ruume oli 1937. a. rohkem kui 1931. a. Samuti moodustab muude ruumide arv 1937. a. kõigest tühjest ruumest suurema osa kui ühelgi eelmisel tühjade korterite loendusel. Kui eelmisel tühjade korterite loendusel oli kõigest registreeritud ruumest muid ruume ühe viiendiku või ühe kuuendiku ümber, oli see arv viimasel loendusel üle ühe kolmandiku. Viimase loenduse andmete läbitöötamisel töötleti muist ruumest lahus suvilad ja suvekorterid. Neid oli 44 ja muid mitte elunemiseks määratud ruume — 75. Suvilad asusid peamiselt Kadrioru kaugemas osas, Pirita ja Kose neis osis, mis kuuluvad linna administratiivpiiridesse.

Soome kolmas üldine korterikongress.

10.—12. septembrini 1937 peeti Helsingis Soome kolmas üldine korterikongress. Asja algatajaks ja kokkukutsujaks oli korterireformiühing (*Asuntoreformiyhdistys*), mille esimeheks on Soome kommunaalkeskbüroo juhataja mag. phil. Y. Harvia. Kongress peeti Helsingi raekoja saalis. Kongressist võttis osa ümmarguselt 250 esindajat.

Esimene selline kongress peeti Soomes 1917. a., mil maailmasõja tõttu korterite alal valitses rida puudusi, ja teine 1925. a., mil oldi juba arvamusel, et on väl-

ja jõutud kriisilundist ja võib lõpetada avaliku võimu vahenduse korteritega varustamise alal.

Kongressi avakõne pidas ühingu esimees mag. phil. Y. Harvia, tuues muuseas ette mõnda korteriolundi parandamisest viimase paarikümne aasta jooksul ja tähendades, et nii kui eelmised korterikongressid on peetud teatavil pöördepunktel korteripoliitikas, nii on ka käesolev hetk pöördepunkt, mil tuleb uuesti asuda korteripoliitilisele tegevusele, mida pole olnud viimase kümne aasta jook-

sul. Sellise tegevusetuse põhjuseks oli see, et kui pärast 1920. a. pealinnas ja ka mitmes teises linnas ehitustegevus muutus kaunis elavaks, põinud küllaldaselt ülevaadet, kuivõrd ehitustegevus on juba rahuldanud vajadusi ja kas on üldse veel vajadust avalikel asutisil astuda mingeid samme sellel alal. Kriisiajal näis isegi, et kortereid oli küllaldaselt, kusjuures aga korteri tarvitajakonna maksuvõime langes. Seetõttu ei peetud ajakohaseks teostada korteriolundi parandamist, mis oleks tõstnud ka korterite hindu. Kuigi näib, et ka praegu pole ajakohane midagi teostada korterituru alal, kuna ehitustegevus on küllalt elav, eriti pealinnas, siis selgub selle seisukoha ekslikkus, kui jälgida lähemalt senise ehitustegevuse iseloomu, sest viimasel ajal on korteripoliitika erakätes mitmeti arenenud sootuks valesuunas. Seda eriti sotsiaalsest vaatekohast vaadatuna. Pole sugugi pandud rõhku sellele, et kõik elanikukihid oleksid võrdselt varustatud nõudekohaste korteritega, vaid kehvemate kihtide kohaseid kortereid pole sugugi nõudeile vastavalt. Üldse paistab silma rida mitmesuguseid puudusi korteritootmise üldorganisatsioonis. Need puudused pole aga sugugi sellised, mis oma iseloomult oleksid kõrvaldamatud, vaid nagu teiste põhjamaade teadumused tõendavad, on nende kõrvaldamiseks võimalik teha väga palju. Kuna korteriküsimuse õige lahendamine evib põhjaneva tähtsuse rahva tervishoiu, sotsiaalse rahu ja rahva jõu alal, on selle õige lahendamine äärmise tähtsusega.

Y. Similä refereeris teemal: „Korteri küsimuse sotsiaalne tähtsus“. Referent tõi ette, milliseid nõudeid seab korterite suhtes sotsiaalne vaatekoht ja näitas, kuidas riik ja omavalitsused peaksid teotsema täie väärtusega korterite soetamiseks.

G. Modeen refereeris teemal: „Linnade korteriolud ja ehitustegevus statistika valguses“. Referent illustreeris oma ettekannet valguspiltidega. Peamiselt põhjenes ettekanne 1930. a. korteriloenduse andmeil ja igaaastasil üüri-

hindade kogumise tulemusil. Toodi ette korterite iseäraldused üksikuis linnades. On kaks linna — Kotka ja Turu — kus domineerib veel üheruumiline korter — kööktuba, moodustades üle 40% kogu linna korterite üldarvust. Helsingis ja Oulus moodustab sama tüüp ümmarguselt $\frac{1}{3}$ korterite üldarvust. Sama palju on ka neis linnades 2-ruumilisi. Teisis linnades on tähtsamaks korteritüübiks üks tuba ja köök. Seega loetakse korterid Soome linnades kaunis ebasoodsaiks. Rootsis oli kõigi linnade kohta kokku 1-ruumiliste korterite % vaid 11, kuna aga 2 toa ja köögiga korterid on seal üldised, moodustades 26% korterite üldarvust. Viimasena mainitud korteritüüp osutub aga Soomes veel tunduvalt vähem levinuks. Tampere ja Viipuris, kus neid on kõige rohkem, on neid aga ka ainult 17% korterite üldarvust. Helsingis on neid 13% ja Turus vaid 10%. Uueas ehitustegevuses on domineerivaks tüübiks 1 tuba ja köök ja 2 tuba ja köök, mistõttu on loota, et 1-ruumiliste korterite pahe aja jooksul pikkamisi kaob, kuid siiski on viimaseil aastail Helsingis ehitatud peamiselt 1 toa ja keedunurgaga kortereid. Elunemistiheduse kohta esitatud andmeist selgus, et elanikkude arv keskmiselt ruumi kohta on viimaseil aastakümneil tunduvalt langenud, milleks aga on siiski vähe mõjunud korteripoliitika, vaid on tingitud peamiselt perekonna vähenemisest sündivuse langemise arvel. Elanikkude tihedust vaadeldi ka üksikute korterisuuruste järgi, millest selgus, et kööktubades on elanikkude arv ühe ruumi kohta kolme ümber, 2-ruumilises korteris juba alla kahte ja 3-ruumilises korteris umbes üks isik ruumi kohta. Üürihindade vaatlemisel selgus, et üürid on üksikute linnade vahel väga suuresti erinevad, mis aga suurel määral sõltub korteri mugavusest ja keskkütte olemasolust. Kriisiajal langenud üürid on tõusnud peamiselt väikesis korteris, mille järgi nõudmine on suurim. Suuremais korteris oli kriisiajal üüri langemine suurim, kuid siin on tõus tunduvalt pikaldasem kui väikesis korteris.

Mag. phil. M. Tamminen refereeris teemal: „Korteritoodang ja konjunktuur“. Referent näitas, et korteritoodang ei sõltu niivõrd korterivajadusest, kui üldisest konjunktuurist ja sellest, kuivõrd mingisugused teised välised tegurid seda mõjustavad.

Mag. phil. Y. Harvia refereeris teemal: „Mõningaid eriküsimusi krundipoliitika alal“. Referent arvestas muuseas mõne omavalitsuse tegevust, kes püüdes saada võimalikult kõrgemat hinda kruntidest, võõrandavad neid isegi enam-pakkumisel, mis mõjub üüride ebatasasele tõusule. Teiselt poolt ei pidanud referent ka soovitavaks kruntide andmist tasuta või alla omavalitsuse omahinda, mis pole õiglane maksumaksjate suhtes. Referendi ettepanekul võttis kongress vastu juhtlauseid, mille järgi linnad peaksid võõrandamisel pidama silmas tasuvuse põhimõtet, arvestades krundi hinnaks maa hinna ühes protsentide, korraldamiskulude ja kõigi nende kuludega, mis linnaplaaniseaduse järgi lasuvad üksikül maaomanikel. Linnade raamatupidamine peaks olema korraldatud nii, et oleks võimalik iga maaala kohta saada teada tegelikke korralduskulusid. Maa võõrandamine toimugu kindlate hindade järgi, ilma enam-pakkumiseta. Linnadel olgu alati müügiks küllaldaselt arvu krunte kõigiks erinevaks ehitustarvidusiks. Niipea kui võimalik, tuleks panna kehtima kruntrendiseadus.

Arhitekt H. Ekelund refereeris teemal: „Korter ja selle ümbrus“. Referent andis ajaloolise ülevaate Soome linnade arengust hilisemal ajal, milles muuseas mainis, et aedlinnaidee on Soome linnades teostatud juba XIX sajandi esimesel poolel. Industrialiseerumise tagajärjel tekkis hiljem keskustatud ehitusviis, mis on niihästi sotsiaalsest kui tervishoiulisest seisukohast halvem. See viimane ehitusviis on tänu halvule ehitusmäärusile kehtinud tänini, eriti suuremais linnades. See on sundinud elunema linna elanikkonda pimedais ja päikeseta kortereis, millel sageli on kitsad ja halvasti asetatud õued. Uuema aja ehitustege-

vuse puudusist toodi ette, et korterite ehitamisel ei panda küllaldaselt rõhku korteri ja taimestiku suhteile, mida nüüd juba üldiselt mujal silmas peetakse. Ka jätab palju soovida korterite asetus maailmakaarte järgi ja nende planeerimine. Tuleks eelistada lahelist ehitusviisi, kusjuures majad peaksid asuma üksteisest tarvilikul kaugusel ja olema ümbritsetud taimestikuga, sest viimase aja linnade planeerimine pöördub tagasi XIX sajandi linnade juurde, mida eriti soodustab moodne liiklemistehnika. Üks praegusaja ehitiste suurimaid pahesid on korterite ja hoonete liigne sügavus, mis eriti väiksemate korterite juures takistab küllaltdast valgust. Referendi ettepanekul võttis kongress vastu järgmised juhtlauseid: „Elamurajoonid, kaasa arvatud ka need, kus asuvad üürikorteritega majad, tulevad projektida nii, et iga majaühik saab küllaldaselt valgust ja päikest ja et need oleksid ühendatud taimestikuliste maaaladega. Korteriite plaanide valmistamisel tuleb silmas pidada käesaja nõudeid tervishoiu, valgustuse ja otstarbekohasuse suhtes, mistõttu tuleb hoiduda ühelt poolt valgustatud korterite ehitamisest, eriti perekonnakorteritena. Käesaja harilikku ehitussügavust ei tule vaadata ainsa võimalusena, vaid sügavus peab olema pavid, vastavalt ehitise tüübile, mida vastavalt ümbrusele tuleb igal üksikul juhtumil eraldi fikseerida.“

Arhitekt O. Meurman refereeris teemal: „Omakodumaaalade korraldamine ja finantseerimine“. Referaadile järgnenud läbirääkimuste järele võttis kongress vastu referendi poolt esitatud juhtlauseid järgmiselt: „Kongress peab tähtsaks, et linnad, toetudes riiklikule omakodukrediidile, võtavad tarvitusele abinõud omakodude toodangu edendamiseks, soetades omakodusid ainult ühe korteriga. Ehitustegevuse standardiseerimist ja industrialiseerimist tuleks kohandada ka omakodude ehitamisel. Omakodude ehitamisel linnades tuleks püstitada absoluutse nõudena, et tänavad, kanalisatsioon ja veevõrk ulatuks kõigi kruntideni.“

Läbirääkimusil tunnustati küll referendi seisukohti, kuid toonitati ka teiselt poolt, et tuleks ka korraldada omakodumaalasil väiksemate mugavustega, et võimaldada ka kehvemail isikuil soetada omale omakodu. Ka toonitati, et krediiti tuleks võimaldada ka üle 75%, mis käesajal on püstatud maksimaalse piirina riikliku laenu suhtes. Hoolimata läbirääkimuste elavusest, võeti siiski referendi poolt esitatud juhtlauseid vastu muutmata.

Helsingi linna ehitusinspektor, arhitekt A. Toivonen refereeris teemal: „Tervishoiuulisi nõudeid tulevases ehitusmääruses“. Referaadile järgnesid elavad läbirääkimused. Referendi poolt esitatud juhtlauseid võeti kongressi poolt vastu mõningate muudatustega järgmiselt: „Kongress avaldab soovi, et uute ehitusmääruste andmisel linnade, alevite ja tihedastihoonestatud asulate kohta eriti pandaks rõhku, et elamute jaoks oleksid eri- ja tööstuste jaoks erirajoonid. Ehitusmääruse musterkavas ettenähtud põhimõtted hoonestamise tiheduse kohta kehtigu absoluutse maksimumina, mida tuleb pidada meie olude jaoks liiga suureks. Ehitusmääruste kinnitamisel peaksid riiklikud asutised hoolega valvama selle järele, et selles küsimuses kehtiksid kained põhimõtted.“

Helsingi linna rahandusdirektor dr. J. Helo refereeris teemal: „Kooperatsioon korteritoodangus“. Referent tõi ette, et Soome on senini korterite tootmise alal teotsenud peamiselt äriline erakapital ja mitmesugused korteriühingud, viimased sageli omavalitsuste toetusel. On aga veel teisi võimalusi korterite püstitamiseks odavasti kehvemaile perekondadele, peale mainitud ühingute. Kõneleja andis üksikasjalise ülevaate Stokholmis ja teisis Rootsi linnades teotseva üüriliste hoiukassa- ja ehitusühingust („Hyresgästernas Spar-kasse och Byggnadsförening“), mille kohta toodud lähem ülevaade ajakirjas „Linnad ja Alevid“ nr. 9/IX — 1937. Samal põhimõttel teotsevad ka vastavad ühingud Taanis ja Norras. Referent leidis, et samataolised

ühingud tuleksid moodustada ka Soomes. Mis aga puutub hoiukassa liitmisse korteriühinguga, arvas referent, et see vast sellisel kujul, nagu see toimub Rootsis, osutub küsitavaks Soomes. Referent pani ette võtta vastu järgmine juhtlause: „Kongress avaldab soovi, et võetakse tarvitusele abinõud permanentse organi ellukutsumiseks korterit vajajate koostöö alusel, mille sihiks oleks ehitada või teisel viisil soetada korterit vajajaile häid ja odavaid kortereid.“ Ka selles küsimuses tekkis pikki läbirääkimusi. Seejuures jagusid sõnavõtjad kahte eri rühma: ühed pooldasid, et korteritootmine jätkuks ka edaspidi senisel alusel, eraalgatusena ja osalt korteriühingute kaudu, kuna teine pool nõudis laiemat kooperatiivset tegevust. Läbirääkimusil käsitleti, millisel kujul ja milliste asutiste kaudu peaks riik finantseerima korterite tootmist. Siiski ei suutnud ka vasturääkijad eitada referendi seisukohti, vaid referendi poolt esitatud juhtlause võeti lõpuks vastu muutmata kujul.

E. Böök refereeris teemal: „Korteritootmise finantseerimisest, eriti sekundaarkrediidiga“. Referent näitas nn. sekundaarkrediidi tähtsust korteritoodangus ja neid raskusi, mis esinevad sellise krediidi ratsionaalsel korraldamisel. Referaadile järgnesid elavad läbirääkimused, kuid referendi poolt esitatud juhtlauseid võeti siiski vastu muutmata kujul järgmiselt: „Korteri- ja rahvamajanduse seisukohast on hädatarvilik sisse seada üldist ja püsivat linnades asuvate kinnisvarade sekundaarlaenu hüpoteeklaenu näol, mida oleks võimalik realiseerida kiiresti ja tarviliku painduvusega. Sekundaarlaenu organisatsioon mõlemal kujul peaks olema eraldatud hüpoteekpankade primaarlaenudest ja peaks olema korraldatud piirkondade järgi. Mainitud krediidi andmine tuleks korraldada ratsionaalse majanduselise põhimõtte alusel, nii et oleks kindlustatud selle amortisatsioon ja protsendid, kuid siiski nii, et laenuvõtjate õiguselised soodustused (laenu ülesütlemine, küllaldane amortiseerimisaeg, majanduselised võimalused jne.) ei oleks hädaohus. Kõr-

valekaldumisi neist põhimõtteist, nagu protsentide tunduvald alandusi, amortiseerimistähtaegade pikendamisi jne., ei tohiks lubada muidu, kui ainult eriti kontrollitud juhtumeil ja väljaspool korralise krediidi süsteeme, kui seda põhjustavad kaaluvad sotsiaalpoliitilised asjaolud.“

Arhitekt O. Gripenberg refereeris teemal: „Vanade linnaosade ja korterite saneerimine“. Referent väitis, et kuigi Helsingil senini pole tüüpilisi slumikvartaale, on saneerimisküsimus siiski ka siin juba aktuaalne. Sest kaunis suured maaalad osutuvad juba nüüdki kaunis ebasoodsaiks korterite jaoks. Radikaalseim abinõu oleks muidugi sellised linnaosad lihtsalt lammutada ja ehitada nõudekohaselt uuesti üles. Kuna aga see on niivõrd kulukas, et osutub teostamatuks, tuleb paratamatult piirduda osalise saneerimisega. Referent tõi rea näiteid osalise saneerimise vajadusist ja raskusist, mida tekitavad osalt kruntide ebakohane kuju ja osalt ka ehitusmääruse ebakohasus ja paindumatus. Need linnaosad muutuvad slumikvartaalideks seepärast, et uuemad ehitised oma mugavustega meelitavad neist välja kõik korralikumad elanikud, mistõttu korratuis linnaosis üürid langevad ja soodustavad sinna madalama kihi koondumist. Seepärast tuleks õige kiiresti võtta tarvitusele kõik võimalikud abinõud sellise pahe vältimiseks.

Mag. phil. P. Railo refereeris „Lasterikaste perekondade korteriprobleemist“. Referent tähendas, et see küsimus polevat senini üldse olnud kaalumisel, kuna lasterikaste perekondade arv olevat üldse väga väike, millist väidet referent tõestas arvulise materjaliga. Need perekonnad, kes kasvava põlve huves vajaksid parimaid olemasolevaid kortereid, peavad sageli leppima just halvimatega. Referent

käsitles pikemalt, mida Rootsis on tehtud lasterikaste perekondade korterite olundi parandamiseks. Rootsis on nimelt osalt antud erilist riiklikku ehituslaenu lasterikkaile perekondadele ja osalt antud otsest toetust üüri maksmiseks, milline toetus suureneb protsendiliselt, vastavalt laste arvu suurenemisele. Nii alaneb 3 lapsega perekonnal Stokholmis üür ümmarguselt poole võrra ja 5 lapsega perekonnale — 65% võrra. Referent pani ette, et kongress pooldaks põhimõtteliselt riikliku ja omavalitsuse toetuse andmist kehvemaile lasterikkaile perekondadele. Kongress võttis vastu juhtlauseid, tunnustades tähtsaks, et kiires korras võetaks tarvitusele abinõud lasterikaste perekondade korteriviletsuse pehmemdamiseks. Praktilised ettepanekud jäeti korterireformiühingu koostada, kusjuures kongress pidas siiski loomulikuks, et see toimuks riigi ja omavalitsuste toetusel ja et see oleks korraldatud nii, et lasterikkail perekondadel oleks võimalik kortereid saada tunduvalt alla tavalist üüri ja toetus suureneks laste arvu suurenemise järgi.

E. Kahra refereeris „Korteripoliitikast maal“. Oma juhtlauseis ta toonitas, et tähtsaimaks abinõuks korteriolundi parandamiseks maal on vanade korterite parandamine ja laiendamine ja mõõdukate, tervishoiunõudele vastavate uute korterite ehitamine. Seda peaks riik toetama rahaliselt, milleks vastavad summad ongi ette nähtud riigi 1938. a. eelarves. Üldse tuleks see töö jätta tööpuuduseajastusse, kuid kisendavamail juhtumeil asuda selle teostamisele ka juba varem, eriti just lasterikkaile perekondadele vääriliste korterite soetamiseks.

Kongressiga ühenduses korraldati pidulikku vastuvõtte ja tehti ekskursioone mööblinäitusele ja Helsingi linna uuemaisse osisse, kus vaadati uusi kortereid.

XII linnade ja alevite sekretäride, statistikute ja perekonnaseisuametnikkude päev.

7. ja 8. augustil 1937 peeti Haapsalus Eesti Linnadeliidu korraldusel XII linnade ja alevite sekretäride, statistikute ja perekonnaseisuametnikkude päeva. Päeval esitas Siseministeriumi Perekonnaseisuarhiivi juhataja H. Karolin referaadi „Uusi korraldusi perekonnaseisumuudete registreerimise alal“, Tallinna linna perekonnaseisuametnik V. Avasalu — „Märkmeid perekonnaseisumuudete registreerimise alalt välismail“, (vt. lk. 93), Tartu linna perekonnaseisuametnik E. Metsik ja Tallinna linna perekonnaseisuametnik E. Rajandi — „Tege-likke küsimusi perekonnaseisuameti töös“, Tallinna Linna Statistikabüroo asjaajaja H. Dahl — „Omavalitsuste finantsstatistikast“ ja Tallinna linna arhivaari abi mag. R. Kenkmaa — „Mõningaid eriküsimusi linnade ja alevite arhiivide ja registra-tuuride alalt“ (vt. lk. 86).

Nõupidamine toimus Haapsalu linna raekoja saalis. Eesti Linnadeliidu nimel avas koosoleku Haapsalu linnapea dr. H. Alver, soovides päevale edu ja õnne Haapsalu linna kui ka enda nimel. Ühtlasi avaldas ta lootust, et Haapsalu linn kui looduslik ravi-asutis, vaikuse ja puhkuse linn, peaks looma rahuliku töömeeleolu ja pakkuma paaril va-bal tunnil ka soodsat puhkevõimalust kõi-gile kokkusõitnuile.

Päeva juhatajaks valiti A. Vaigur — Haapsalu, abiks A. Randla — Kärdla, sek-retäriks K. Tammiste — Eesti Linnadeliit, abideks M. Suik — Keila ja J. Toodu — Kilingi-Nõmme.

Sellised nõupidamispäevad on leidnud alati rohket osavõttu, mida võib märkida ka möödunud koosoleku kohta. Nimelt võttis sellest osa 46 isikut, nende seas ka Sisemi-nisteriumi esindaja Perekonnaseisuarhiivi juhataja H. Karolin.

Nagu see on ilmnenud eelmisel nõupida-misil, nii ka seekord enamik nõupidamis-ajast langes perekonnaseisuameti alaga seo-

ses olevate küsimuste arutamiseks ja lahen-damiseks, kuid suurt huvi tunti ka omavalit-suste finantsstatistika ja arhiivinduse kü-simuste vastu. Viimatimainitud küsimusist on ju huvitatud kõik linnade ja alevite sel alal tegelevad töömehed. Eriti huvitatud on koosolijad olnud alati töö ratsionaliseerimi-sest, töö lihtsustamise suunas ja kõigist muist ametialaga seoses olevaist küsimusist. Näib, et seniste päevade kavad ses mõttes on ol-nud õnnelikult koostatud.

Erilist huvi tunti arhiivinduse vastu. Avaldati koguni mõtteid, kas ei tuleks oma-valitsustegelasele korraldada lühiaegseid kur-susi sel alal, et arhiivide korraldamine toi-muks kõigiti aja nõude kohaselt ja üleriigi-liselt ühtlaselt. Näis, et arhiivinduse alal tu-leks veel mõndagi teha, et oleks kindlustatud omavalitsuste elu tähtsamate avalduste ja sündmuste jäädvustamine tulevasile põlvile, et tulevasil arhiivi- ja ajaloouurijail arhiivide käsitlemisel ei tekiks raskusi. Samuti peeti tarvilikuks varustada arhiive ülesvõtetega tähtsamaist sündmusist, ajaloolisist hoo-neist jne.

Pikemaid läbirääkimusi tekitas perekon-naseisuameti töö ala. Referendid E. Metsik ja E. Rajandi oma ettekandes tõstsid esile rida küsimusi, mis lähemas ehk kaugemas tulevikus peaksid leidma lahenduse.

Esmajoones väitsid referendid, et tuleks leida teid töö üldise lihtsustamise suunas, misjuures võtsid vaatlusele isikutunnististe andmise korra. Nad olid arvamusel, et isi-kutunnististe registri asemel peaks tarvita-tama perekonnaregistrit, kuhu tehtaks mär-kus isikule isikutunnistise andmise kohta, ehk vähemalt lihtsustatama senist isikutun-nistise registrit. Liigseks peeti sellist korda, et isikutunnistisele kirjutavad alla linnapea ja sekretär ehk vallavanem ja sekretär, nagu mõnes omavalitsuses tehakse. Leiti, et peaks jätkuma ainult perekonnaseisuametniku all-kirjast, seda-enam, et algdokumendile —

perekonnaseisutunnistisele — kirjutab alla ainult perekonnaseisuametnik. Isikutunnistise hinda tuleks referentide arvates tõsta, sest see ehk sunniks kodanikke hoolsamini hoidma isikutunnistisi vananemise ja kaotamineku eest, samuti aitaks kõrgendatud maks katta vähemalt omavalitsusile isikutunnistise andmisega seoses olevaid otsekoheseid kulusid. Edasi algatati küsimus, kas ei tuleks loobuda nõudest võtta 2 päevapilti igalt kodanikult, kes soovib oma isikutunnistist varustada pildiga, ja lõpuks arvati veel, et kaotsiläänud isikutunnistise asemel uue andmisel ei tuleks nõuda endist isikutunnistist andnud omavalitsuselt ärakirja kaotsiläänud isikutunnistisest, kuna andmed isiku kohta selguvad ju juba tema perekonnaseisutunnistisest, mille alusel antakse uus isikutunnistis.

Puudutades perekonnakirjade korraldamist, kriipsutati alla vajadust nõuda ilmtinngimata meetrikaraamatute väljavõtteid, mis oleksid vastuvaidlematuiks aluseiks perekonnaregistri erilehekülgede avamisel ja personaalraamatu väljavõtteid tuleks kasutada ainult isikute perekonnaseisu selgitamisel. Mis puutub aga tähtaega, et 1. jaanuariks 1938 peaksid perekonnakirjad olema kõigil kodanikel korras, siis leiti, et see pole teostatav ja nüüd, nagu teame, ongi seda tähtaega pikendatud ühe aasta võrra.

Üheks probleemiks omaette on lahuseleva abielupaari perekonnakirjade korraldamine. Perekonnaseisuseaduse kohaselt teatavasti peab abielupaari perekonnakirju pidama ühes omavalitsuses. Tegelikult osutub selle nõude täitmine aga mõnikord väga raskeks, mõnikord koguni võimatuks. On nimelt väga palju juhtumeid, mil abielupaar on elunenud lahus 10—20 aastat ja abielupooled ei tea midagi teineteisest. See asjaolu ei tohiks ometi olla ühel abielupoolel takistuseks oma perekonnakirjade korraldamisel kohalikus perekonnaseisuametis oma alalise elukoha järgi, seda enam, et perekonnakirjade korraldamine on sunduslik ja seotud koguni kindla tähtajaga. Arutanud seda küsimust, jõuti arvamusele, et küsimus

on küllalt tähtis, et sellele peaks leitama lahendus juba lähemal ajal.

Valusamaid küsimusi perekonnaseisuametnikel on olnud ikkagi ees- ja perekonnanimesede transkribeerimise küsimus. Ka sel nõupidamisel sõeluti seda küsimust jällegi. Referendid arvasid, et nimesid ja perekonnanimesid ei tuleks parandada, vaid kirjutada eesti keele õigekirjutusjuhiste kohaselt ilma kodaniku sooviavalduse ja vastava otsuseta ja seda seisukohta pooldas ka enamik koosolijaist. See talitusviis lihtsustaks märksa perekonnaseisuametniku tegevust ja vähendaks ka aina suurenevat töökoormat.

Lõpetada nimede ja perekonnanimesede eestistamise aktsiooni käesoleval aastal peeti liiga varajaseks. Referentide kui ka koosolijate arvates tuleks praegust lihtsustatud korda pikendada, et anda võimalus vabanemiseks lihtsustatud korras oma võõrapärasest ees- või perekonnanimest ka neile kodanikele, kes seda senini mitmesugusel põhjusel pole saanud teha. Ees- ja perekonnanimesede eestistajate hulk on praegu sedavõrd suur, et suuremat hulka oleks korruga raske rahuldada. Ka sellest seisukohast on ees- ja perekonnanimesede lihtsustatud korra pikendamine põhjendatud ja soovitatav. Lähenev vabariigi XX aastapäev ja eelseisev Võidupüha pakuvad soodsaid eeldusi aktsiooni edukaks jätkamiseks.

Juba mitmendat korda kõneldi nõupidamisel vajadusest tõsta abielusõlmimise pidulikkust, milleks oleks vajalik perekonnaseisuametnikkude ühtlane ametirõivastis, milline peaks soetatama omavalitsuse kulul ja ka ametiruumide kaunistamine, et muuta ka ümbrust sobivaks ja vastavaks sündmusele. Praegune viis — sõlmida abielu tavaliises tänavülikonnas ehk täiesti juhuslikus rõivastises, peeti ebasündsaks, kuna see halvaks mõrsjapaari pidulikku meeleolu. Ka abielusõlmimise tekstile piduliku vormeli leidmiseks vahetati mõtteid. Arvati, et hea tahtmise juures kõik need küsimused on kergesti lahendatavad, ilma et omavalitsused seejuures tarvitseksid kanda suuri kulusid.

Omavalitsuste perekonnaseisumeteid tarvitavate kodanikkude arv on küllalt nii suur, et see õigustab nõudmise, teha nende perekondlike sündmuste esiletõstmiseks mõnesuguseid kulusid, et nad poleks halvemal olundis neist kaaskodanikest, kes tarvitavad kirikut. Aga küllap needki küsimused ka lähemas tulevikus leiavad mingi lahenduse.

Peale ülaltähendatud probleemide oli kõnes veel hulk vähema tähtsusega tehnilisi küsimusi, mille suhtes töö ühtlustamise sihhi asuti ühisele seisukohale.

Peale läbirääkimuste lõppemist valiti resolutsioonide väljatöötamise komisjon, kuhu kuulusid referendid ja A. Vaigur — Haapsalu ja R. Vallisto — Tallinn.

Nimetatud komisjon, võttes aluseks läbirääkimuste tulemusi, esitas nõupidamisele vastuvõtmiseks järgmised resolutsioonid ja sooviavaldused.

P e r e k o n n a s e i s u a m e t i a l a l t.

1) Perekonnaseisumuudete registreerimise, eriti abielusõlmimise pidulikkuse esiletõstmiseks — vastavalt Perekonnaseisuseaduse ja juhtnõuude nõudeile ja kodanikkude õigustatud soovele — on tarvilik, et perekonnaseisumetnikud esineksid ühtlases pidulikus ametirõivastises.

Ühtlasi tuleb suuremat tähelepanu osutada perekonnaseisumetrite ametiruumide kohasele sisustamisele.

2) Eesnimede kirjutusviisi ühtlustamiseks ja sellega seoses oleva kantseleitöö ja formaalsuste lihtsustamiseks on tarvilik panna kehtima järgmine kord ja juhised:

a) meetrikaist ja teisist võõrkeelseist algdokumentidest nimede väljakirjutamisel, samuti ka aktide koostamisel ja nimede perekonnaregistrisse kandmisel tuleb pidada kinni kehtivast õigekeelsusest;

b) kindlate juhiste ja ühtlase kehtimapanemiseks töötada välja üldine täielikum võõrapärase ja eestiliste nimede nimestik, kus oleks täpselt näidatud, milliste nimede õigekirjutuslik transkriptsioon on muudetav parandamise korras, isiku sooviavaldusel ja

otsesel õigekeelsuse vastuvaidlematu respektseerimise kohustuse alusel;

d) nime parandamise otsus teha ainult seal, kus nime eestikeelne vaste on nime algkujust kas kirjaviisilt või kõlalt tunduvalt erinev (näiteks Georgist Jüri, Ivanist Juhan või Jaan ehk Friedrichist Priit).

3) Perekonnakirjade korraldamisel ja perekonnaseisumuudete registreerimisel nõuda kodanikelt meetrikaväljavõtete esitamist.

4) Pidada soovitavaks korraldada tulevikus perekonnaseisumetnikkude päevi laiemas ulatuses, kust oleks võimalik võtta osa kõigil perekonnaseisumetnikel — ka perekonnaseisumetnikel-vaimulikel ühest ringkonnast, kui neist mõni selleks peaks avaldama soovi.

5) Kuna on ette näha, et käesoleva aasta jooksul ei suudeta otsustada kõiki ees- ja perekonnanime muutmise sooviavaldusi, siis pidada soovitavaks pikendada ees- ja perekonnanimede eestistamist (resp. muutmist) lihtsustatud korras veel ühe aasta võrra.

6) Lihtsustada isikutunnististe registrit ja isikutunnististe väljaandmise ja parandamisega seoses olevat asjaajamist.

Isikutunnististe väljaandmine peaks toimuma ainult perekonnaregistri alusel ja perekonnaseisumetniku allkirjaga.

7) Asutada Eesti Linnadeliidu juures asjaajamise ja arvepidamise lihtsustamise komisjon tekkinud küsimuste ja esitiste lahendamiseks. Komisjoni kuulugu peale Eesti Linnadeliidu büroo jõudude asjatundjad praktiliste tööde alalt.

O m a v a l i t s u s t e f i n a n t s s t a t i s t i k a a l a l t.

1) Pidada soovitavaks kokkuvõtliku finantsstatistika pidamise kõigi linnade ja alevite kohta, eriti silmas pidades, et viimasel ajal eelarvete ja aruannete pidamises tehtud ulatuslikud muudatused teevad võimatuks eelarvete ja aruannete alusel sisulise võrdluse vanemate aastatega.

2) Ülemaalsed kokkuvõtted koostatakse Eesti Linnadeliidu büroos, kellele linnad

ja alevid saadavad selleks oma eelarved ja aruanded ühel ajal Siseministeeriumile saatmisega.

3) Pidada soovitavaks võrdleva finantsstatistika pidamise naabermaadega ja selleks vastavate nõupidamiste korraldamise.

Linnade ja alevite arhiivide ja registratuuride alalt.

I.

Arvestades asjaolu, et linnade ja alevite arhiivid evivad kõige rohkem loomulikke eeldusi kujuneda tulevikus sotsiaalpedagoogiliselt kui ka teaduslikult tähtsaks koduurimise allikaiks ja keskusiks kohtadel, tunnustada soovitavaks:

1) Fotograafia plaanikindla rakendamise linnade ja alevite arhiivide I liigi arhiivmaterjalide täiendamiseks ülesvõtetega nende omavalitsuste volikogude liikmeist, nende asutiste ja ettevõtete isikkonnast, hooneist, ametiruumest ja tegevusest, linnade ja alevite välisilmest olevikus ja minevikus, tähtsamaist kohalikest sündmusist, üldse kõigest, mille kujutamiseks päevapilt osutub paremaks ja täielikumaks, kui muud tehnilised vahendid.

2) Kaaluda, kas ja kuidas oleks võimalik teostada linnade ja alevite hoonestiku ühtlast lütkadeta pildistamist sel teel, et igast juba olemasolevast majast valmistatakse üks või tarbekorral mitu tüüpilist ülesvõtet teatavas ühtlases moodsus, kuna uusist majust tehakse samamoodulised tüüpilised ülesvõtted kohe majade valmimisel. Saadud pildid tuleksid paigutada säilitamiseks arhiivi vastavate ehitusplaanide juurde.

3) Perekonnaseisuametite arhiivide täiendamise päevapiltidega ja teiste geneaoloogilisi ja sotsiaalbioloogilisi uurimisi võimaldavate materjalidega.

4) Linnade ja alevite arhiivide täiendamise kohalikkude ja võimaluste järgi ka üleriigiliste ajalehtede või väljalõigetega neist kohalikkude sündmuste kohta, samuti teiste sellesisuliste trükistega (näiteks organisatsioonide aruannete, eelarvetega jne.).

II.

Et tõsta linnade ja alevite arhiivide ja registratuuride korraldust kõikjal ühtlasele ajakohasele tasemele ja sellega lihtsustada ja kergendada linnade ja alevite asutiste tööd, selleks avaldada soovi, et Eesti Linnadeliit:

1) Koos Arhiivinõukoguga ja teiste eriteadlastega arhiivinduse ja registratuuride alalt töötaks välja ühtlased ja võimalikud konkreetset juhised linnade ja alevite arhiivide ja registratuuride kooskõlaliseks korraldamiseks, samuti üleminekuks asjaajamisel kümnendsüsteemile, juhtumil, kui see tunnustatakse kõigiti otstarbekohaseks.

2) Moodustaks ajutise komisjoni lähimate praktiliste näpunäidete andmiseks alevite arhiivide sisseseadmisele ja korraldamisele vastavalt kehtivale normaalkodukorrale. Komisjoni peaks kuuluma ka eriteadlane arhiivinduse alalt ja alevisekretäride esindajaid.

Kõik ettepanekud võeti vastu ühelhäälel.

On märkimisväärne, et koosolekul valitses tõsine töömeeleolu ja nõupidamist oma tulemusilt võib julgesti nimetada tõhusaks.

Koosoleku lõppedes ütles koosolijate nimel tänu Haapsalu linnavalitsusele ja Eesti Linnadeliidule J. Jaaska — Suure-Jaani. Siseministeeriumile ja selle esindajale H. Karolin'ile avaldas tänu E. Metsik — Tartu ja Eesti Linnadeliidu nimel tänas referentide liidu sekretär K. Tammiste.

Koosolek, mis oli kestnud kaks päeva, lõppes pühapäeval päeval. Peale seda viidi külalispere mootorpaatidel Vormsi, milline sõit kujunes tujuküllaseks ja huvitavaks. Samuti tutvustati külalisile Haapsalu linna ja selle lähemat ümbrust.

Laupäeva õhtul andis Haapsalu Linnavalitsus kuurhoones õhtusöögi.

Haapsalu, eesotsas oma energilise ja armastusväärse linnapea dr. H. Alver'iga, oli külaliste heaoluks teinud kõik võimaliku, mida tänutundes mäletatakse.

Kroonika.

Linna ajaloolise muuseumi asutamine Tallinna.

Paljudes vanemais linnades, eriti välismaal, võib leida linna ajalooliste kogudega muuseume, kuid Tallinnas puudub selline asutis. Linna muuseumi asutamise mõte iseendast pole aga uus. Korduvalt on rõhutatud muuseumi vajadust ja leitud, et sobivaim koht talle on Tallinna 600-aastane raekoda. Nii vanu ja nii vähe muudetud kujul säilinud raekodasid leidub kogu maailmas ainult üksikuid. Seepärast kujutab raekoda ise juba haruldasma vaatamisväärsuse ja moodustab oma ruumide ja vana sisustusega juba iseendast ajaloolise muuseumi. Ainuüksi selleks otstarbeks saab ja sobib teda kasutada uue raekoja valmimise järele. Nüüd, kus hakkab saama teoks uue raekoja ehitamine, oleks ülim aeg otsustavate sammude astumiseks linna ajaloolise muuseumi ellukutsumiseks.

Süsteemikindla tööga võiks juba praegu koondada ja korraldada otse ainulaadne muuseumikogu, mis oleks vääriline esindama meie ajaloolist pealinna ja mis ka teadusele võiks pakkuda õige palju omapärasid ja hinnatavat läinud sajandite pärandist.

Raekoja alumisel korral vabanenud linna arhiivi endiste ruumide kordaseadmise ja seal vitriinidesse väljapandud huvitavamate arhivaalide ja muuseumiesemete näituse üldsusele uuesti avamisega ei saa kaugemini enam viivitada. Huvi nende saladuslikena paistvate, poolpimedate, vanade ruumide, eriti keskaegse piinakambri ja arhiivi näitusväljapanekute, nagu vanima eesti raamatu, paavstide bullade, patukustutuskirjade, Tallinna valitsejate poolt antud privileegide, Martin Luther'i kirjade jne. vastu on nii sise- kui välismaal väga suur. Arvestades publiku suurt huvi, ongi Tallinna Linnavalitsus juba algatanud endise piinakambri ja riistade restaureerimist. Kuid ka arhiivi näitus- ja teised muuseumiesemed vajavad korralikke säilitamisa näitamistingimusi. Nende üleviimine lin-

na arhiivi uude majja Rüütli 8/10 pole võimalik sealsete ruumide asetuse tõttu.

Tallinna Linnavalitsuse poolt on võetud 1938./39. a. eelarvekavasse krediit „Paksu Margareeta“ ruumide kordaseadmiseks muuseumi otstarbeks. Loomulikult ei saa nende kasustamine ja sisustamine muuseumina alata enne, kui pole otsustatud muuseumi asutamine ja pandud ametisse muuseumi korraldaja. Olgu tähendatud, et „Paksu Margareeta“ õu sobib suurepäraselt ilmastikukindlate raidesemete väljapanemiseks, mille koondamisega sinna on juba tehtud algust, kuna sealsamas asetsev neljakordne kivi-maja, vastavalt kordaseatuna, leiaks kasutamist peamiselt magasiniruumidena. Viimased on hädavajalikud, sest raekojas pole selleks ruumi. Kõikjal on pääsesmas võidule äratundmine, et ainuüksi kirjalikele allikaile rajatud ajalugu on väga ühekülgne ja puudulik. Tallinna linna ajaloo seisukohalt on väga tarvilik, et asutaks muuseumi varade süstemaatilisele kogumisele, nende teaduslikule korraldamisele ja ümbertöötamisele. Ka ei või seepärast enam viivitada, et esemete hankimine muuseumile muutub iga päevaga ikka raskemaks ning kulukamaks ja nii mõnegi väga tähtsa ning haruldase eksemplari omandamine otse võimatuks. Pealegi on riikliku muinsuskaitse poolt antud mõista, et senini praktiseeritav Tallinnas ilmsikstulevate vallasmuinasvarade Tartu edasisaatmine võiks jääda ära, kui kohal leiduks nende säilitamist tagav ja teaduslike nõudeile vastav muuseum.

Tallinna linna ajaloolise muuseumi tegelikuks ellukutsujaks ja väljaarendajaks peaks olema Tallinna Linna Arhiiv, kes ka tulevikus jääks temaga tihedaimasse kontakti. Seda tingivad järgmised asjaolud:

Tallinna linna arhiivi on aja jooksul juba kogunenud teatav hulk, osalt väga huvitavaid muuseumiesemeid, mis on teinekord otse lahutamatus seoses arhiiviainestikuga. Näiteks tammepuust salaarhiivi laegas Tallinna panoraampildiga, aastast 1688,

keskaegsed ürikute hoidmise karbid, pitsatid (templid) jne. Siis veel vanade privileegide, paavstide bullade, patukustutuskirjade jne. küljes rippuvad suured kunstipärased pitserid, samuti valitsejate ja teiste kuulsuste allkirjad. Nende eraldamine ürikuist pole mõeldav.

Nagu mainitud ülal, on arhiivil oma endis ruumes, raekoja alumisel korral, juba olemas alaline arhiivinäitus.

Arhiivile ja muuseumile jääksid ühiseks kasutamiseks ühine käsiramatukogu, fotode ja teiste pildimaterjalide kogud jne., samuti ühine uurimissaal. Nendeta ei saaks kumbki asutis läbi. Nende uuestiloomine muuseumi jaoks oleks osalt täiesti võimatu (näiteks haruldaste teoste, allikkogude, piltide jne. soetamine), läheks väga kulukaks ja viiks paratamatult paralleelse tegevuse arendamisele ja paralleelsete kogude soetamisele.

On küllalt juhtumeid (näiteks vanade ilustatud käsikirjade, kunstipäraste köidete, gravüüride jne. puhul), kus on raske otsustada, kas kõnealune ese kuulub arhiivi või muuseumi. Et siingi vältida asjatut parallelismi ja lahkélisid, on jällegi soovitav, et Tallinna linna arhiiv ja muuseum oleksid võimalikult tihedas koostöös. Nende kummagi ainestik ja kogud täiendavad niivõrd teineteist, et nende lahus- või koguni täiesti iseseisvalt töötamine tooks ühisele asjale — Tallinna mineviku kõigekülgele uurimisele — ainult kahju.

Arvestanud ülaltoodut, otsustaski Tallinna Linnavolikogu 15. detsembril 1937 asutada Tallinna Linna Ajalooline Muuseum, võttes selleks vajalik krediit 1938./39. a. eelarvesse.

Heelsingi linna Kiveläni haigla ülikooli kasutada.

Helsingi linnavolikogu otsustas anda ülikoolile õppeülesandeiks kasutada ühe osakonna Kiveläni haiglast. Vastavalt sellekohasele lepingule saab ülikool oma kasutamisele 124 kohaga osakonna, ülemarsti jaoks ühe toa ja haigla majandushoones asuva loengutesaali ühes selle juurde kuu-

luva esikuga ja ühe laboratooriumi. Ülikoolil on õigus kasutada röntgenikabinetti, laboratooriume mitmesuguste osakondadega, keskapteeki, kantseleiruume jne. Ülikool soetab kõik õppetööks tarvilikud vahendid ja aparaadid, mida haigla ei evi, palkab tarvilikud arstid, arvult mitte alla nelja. Kõik muu personaali palkab linn, soetab tarviliku seadme ja muu vallasvara ja hoolitseb haigete ülalpidamise eest. Samuti ka linn kõik muud osakonna ülalpidamisega seotud kulud. Ravimaks ja muud tulud haiglast lähevad linnale. Ülikool maksab temale loovutatud soodustuste eest linnale igal aastal 600 000 Smk.

Sulgloomade tapamaja avamine Helsingi.

Helsingis avati hiljuti linna tapamaja juures sulgloomade tapamaja. Eelarve järgi pidi uus osakond maksuma 495 400 Smk. Kuigi ehitamisel ületati vähe eelarve, loodetakse siiski, et see tasub end ära, arvestades suurt linnastapetud sulgloomade ekspordi. Ühtlasi toonitati ka sulgloomade tapamaja tähtsust tervishoiulisest seisukohast. Ka on ette näha linna külmutusmaja kasutamise suurenemist seoses uue tapamajaga.

Meremeeste töövahendus Viipuris.

Viipuri linn avas oma töövahendusbüroo juures erilise osakonna meremeeste jaoks. Osakonna juhataja palgati ametisse tingimusel, et talle makstaks riigi lisatasu iga teostunud vahenduselt.

Turu linna administratiivpiiride laiendamine.

Vastava otsuse kohaselt ühendatakse alates 1. jaanuarist 1939 Turu linnaga senini Kaarina valda kuulunud eeslinnad. Seega kuuluvad linna administratiivpiiresse muuseas Nummenmäki, Vähä-Heikkilä, Ispoinen, Ilpoinen ja Koivula. Linna vastava komisjoni poolt väljatöötatud kava järgi pidi linnaga ühendatama palju suuremad maaalad kui see on toimunud valitsuse poolt kinnitatud kava järgi. Peale selle on veel otsustamata küsimus ühe osa Maaria vallast linnaga ühendamise kohta, kuna tahetakse

enne ära oodata, kuidas majanduseliselt teostub vasttoimunud piiride laiendamine.

Turu linnal uus dokk.

Turu linnal valmis käesoleval aastal uus dokk. Doki bassein on 150 m pikk ja on põhjast 12 ja pealt 28 m lai. Sügavus põhjast kuni ülemise ääreni on 12 m, kuid põhjast veepinnani — 9,5 m. Bassein mahutab 30 000 m³ vett. Dokk maksus esialgse kava ulatuses 9 800 000 Smk., millele tuleb juurde hiljem juurdeprojekteeritud pumbamaja eest 986 000 Smk.

Noorte ja intelligentsi töövahendus Tampere.

Tampere linnavolikogu otsustas asutada töövahendusbüroo juurde erilise noorte- ja intelligentsijaoskonna. Vajadus oli põhjendatud sellega, et nagu teadumused näitavad, ei pöördu noored ja intelligents töö leidmiseks töövahendusbüroo poole. Põhjust arvati olevat ühelt poolt selles, et töövahendusbüroo oma senise tööviisi juures pole suutnud pöörata tarvilikku tähelepanu eriti noorile ja intelligentsile ja teiselt poolt, et töövahendusbüroo ruumid on sellised, et noored ja intelligents neist hoidub eemale.

Raskused Tampere linna administratiivpiiride laiendamise tagajärjel.

Hiljuti laiendati Tampere linna administratiivpiire linna vastupidiseist ettepanekuist hoolimata 2195 ha võrra. Senini oli linna üldine maaala 2540 ha. Seega suurenes linna maaala korruga ligemale 100% võrra. Läänes nihkus linna piir edasi tervelt 8 km. See tõi linnale kaasa väga suuri kulusid, sest nüüd linnaga ühendatud maaalad olid juba ammu asutatud ilma mingisuguse korralduseta, majad ehitatud ilma plaanideta ja väga viletsad, nii et vastav kirjandus neid nimetab lihtsalt varesepesiks. Väga palju tuleb seniseid algelisi teid ümber planeerida. Linnal omal pole suuremas osas neis rajoones, mis nüüd ühendati linnaga, maid, vaid liik-

lemisteiks tarvilikud maaalad tulevad kõik omandada eraomanikelt. Kohati tuleb ehitada väga pikki teid. Tuleb soetada mehhaanilise liiklemise jaoks pikemaid roobasteid ja muud sellist. Kuna nii suure laienemise tõttu seniste linna koolide ja haiglate maht on korruga jäänud väikseks, tuleb mõnda neist rutuliselt suurendada. Sama olund on ka hoolekaandeesutistega. Need kulud, mis maaomavalitsuste piires kaetakse Soomes riigi poolt, laskuvad nüüd korruga linnale. Töötute arv on korruga väga tunduvalt suurenenud vastuhendatud maaalade elanikkude mõjul. Kuigi korraldamiskulud kavatakse katta pikema aja jooksul, on kiire iseloomuga ülesanded siiski nii suured, et linnal on tõsiselt põhjust kurta raskuste üle.

Omakodulinnaosa moodustamine Oulus.

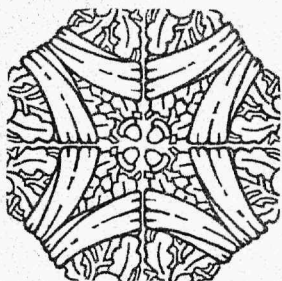
Oulu linnavolikogu määras 10 000 Smk. krediiti omakodusuulade ehitajaile ja määras selleks Tuira-Alalaanila linnaosa. Krunnid renditakse ehitajaile. Saadud laenu eest tuleb neil tasuda 7% aastas, millest 2% läheb laenu kustutamiseks ja 5% kasutamisprotsendiks.

Uus lihakontrolljaam Lappeenrannas.

Lappeenrannas valmis uus lihakontrolljaam. Selle suurimaks ruumiks on lihajärelevaatusruum. Selle juurde kuuluvad laboratoorium, ekspeditsiooniruum, soolamisruum ja külmutusruum. Ehitus maksus üle 200 000 Smk.

Jyväskylä linn 100-aastane.

Jyväskylä linn sai 1937. aastal 100-aastaseks. Linnavolikogu pidas sel puhul juubelikoosoleku, kus määrati 50 000 Smk. Kesk-Soome muuseumiühingule oma muuseumihoone püstitamiseks, 25 000 Smk. mälestusmärgi püstitamiseks Cygnaeus'e parki sellele kohale, kus asus esimene linnakoguduse kirik, ja reserveeriti 50 000 Smk. vaatetorni ehitamiseks ja 50 000 Smk. uue ujula jaoks.

„Linnad ja Alevid“

Eesti LinnadeLiidu häälekandja

ilmub 1937./38. a. X aastakäiguna, avaldades artikleid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja alevi-omavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s., aastakäigu (10 numbrit)—kr. 2.50.

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

**Toimetus ja talitus: Eesti LinnadeLiit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-58.**

